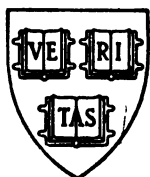

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 361 105

VE RI
TAS

AZ ÁTIRÁSI
(GIRO)
FORGALOM FEJLŐDÉSÉRŐL
HAZÁNKBAN

*

KÜLÖNLENYOMAT A »KÖZGAZDASÁGI SZEMLE« 1899. MÁJUSI SZÁMÁBÓL

*

(Ifj.) KOCH ANTAL

BUDAPEST
AZ EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS BIZOMÁNYA
1899.

Forty
R

Használt művek:

Kautz Gyula: Nemzetgazdaságtan II. kötet.
Dr. Földes Béla: Társadalmi gazdaságtan II. kötet.
Nemes Mecenseffy Emil: Az osztrák-magyar bank igazgatása 1886—1895.
Az osztrák-magyar bank közgyülésének XX. rendes évi ülése 1898. febr. 3.
Az osztrák-magyar bank közgyülésének XXI. rendes évi ülése 1899. febr. 3.
Dr. Bubenik: Die Technik des Giro-Verkehrs bei der Österreichisch-Ungarischen Bank. Bécs. 1888.
Dr. Halász Sándor: A póstatakarékpénztár Cheque- és Clearing-forgalmáról. (Nemzetgazdasági Szemle 1889. évf.)
Dr. Halász Sándor: Cheque- és Giro-forgalmunkról, (Közgazd. és közigazgatási szemle 1893.)
Dr. Halász Sándor: A Cheque- és Giro-rendszer. Különlenyomat a »Közgazdasági ismeretek Tárá«-ból.
Dr. Halász Sándor: A m. kir. Póstatakarékpénztár. Különlenyomat a »Magy. Közgazd. Értesitő« 1899. januári számából.
A budapesti giro- és pénztár-egylet r. t. alapszabályai.
A budapesti giro- és pénztár-egylet r. t. igazgatóságának üzleti jelentése az 1898. jan. 1.—decz. 31-ig terjedő 5-ik üzletévről.
A budapesti leszámoló egylet leszámolási forgalma 1898. évben.
Pallas Lexikon
Athenaeum kézi Lexikon
Brockhaus «Conversations Lexikon« 1883. } a tárgyra vonatkozó czikkei.
Meyers: »Conversations Lexikon«
Noël: Les Banques d'Emission de l'Europe.

Az 1885. évi IX. t.-czikk által alapitott m. kir. postatakarékpénztár csek- és clearing-forgalmát az 1889. évi XXXIV. t.-czikk szabályozza s 1890. január 1-jével lép életbe; de ezt megelőzőleg az osztrák-magyar bank Budapesten már 1880-ban berendezi ugyan az átirási üzletet, tényleg azonban csak 1888-ban kezdi meg s megalapitja ugyanekkor a »budapesti leszámoló-egyletet« (Clearing House) is.[1]

Ez intézmények nálunk való meghonositása óta tehát részben befejeztük az első deceniumot s ez alkalomból talán nem egész érdektelen, ha érintve a csek- és elszámolási üzletet is, mint a melyek az átirási üzletet táplálják s lényeges szervi kiegészitését képezik s igy — bár rövid — tárgyalásuk elől nem térhettünk ki, bemutatjuk a tiz év eredményeit, kimutatjuk a haladás mértékét, foglalkozunk a fejlődést előnyösen befolyásoló tényezőkkel, kutatjuk s kimutatni igyekezünk az okokat, melyek a haladást gátolják. Mindeme körülmények egybevetése és figyelembevételével oly módozatot emlitünk meg, melynek segélyével talán az eddigieket jóval fölülmuló eredmények lennének elérhetők.

[1] Az »átirási üzlet« és »leszámolás« kifejezésekre vonatkozólag azt hiszem, hogy a mi az elsöt illeti, az idegenszerü »giro-üzlet« helyett, melyböl a »giro« szó amugy is több fogalom megjelölésére használtatik, teljes joggal használhatjuk az »átirási üzlet« elnevezést, mely kizárólag ez üzletágat jelöli meg. Az osztrák-magyar bank alapszabályaiban a »forgatmányi-üzlet« kifejezés használtatik, a »Közgazd. ismeretek Tárá«-ban az »átutalási forgalom« megjelölést találjuk. Az elöbbi kifejezést egészen el kell ejtenünk, utóbbi fölött elönyt adunk az »átirási üzlet« kifejezésnek azért, mert a müveletek átutalások ugyan, de tényleg átirás által történnek. A mi a másodikat, a »leszámolást« illeti, ez se szerencsés szó, de nálunk a »clearing« kifejezésre ez honosodott meg. Legyen szabad utalnunk arra, hogy tévedésekre ad alkalmat, miután az »escompt«-ot magyarul »leszámitolás«-nak mondjuk. Ezért mi következetesen az »elszámolás« szót fogjuk használni.

Tettük pedig ezt mindig és mindenütt kizárólag a hazai viszonyok kiváló méltatásával, mert hiszen reánk nézve ez a legérdekesebb s legfontosabb, — miközben azon meggyőződésre jutottunk itt is, hogy valamely absolut jelleggel felállitott elv vagy intézmény nem valósitható meg individuális viszonyok és körülmények, népi és nemzeti jelleg kellő tekintetbevétele nélkül. Bár az általános emberi természetben rejlő konzervatizmus nálunk is erősen megvan, s igy konstatálnunk kell a nehézségeket, melylyel intézményünknek meg kell küzdenie, mégis a nyugot hasznos eszméi iránt mindig fogékonyak vagyunk, igyekezünk azokat czéljainknak megfelelőleg felhasználni s ha beválnak, tudjuk azokat nemzeti jelleggel ellátni, melyek azután igy testünkké és vérünkké válnak.

Emlitjük pedig ezeket azért, mert ép azon intézmények, melyekről szólunk, nálunk hiányával vannak oly előfeltételeknek, melyek Angliában, az Egyesült-Államokban oly hatalmas arányu kifejlődésükhöz vezettek, de ez oka annak az elválásnak is, mely az átirási rendszer kebelében végbement, kifejlődvén annak kétféle alakulata: az angol-amerikai és a kontinentális viszonyok behatása alapján (a mi forgalmunk főleg német minták után rendeztetett be!) Hogy tehát miképen és mily mérvben fognak ezen intézmények nálunk még a jövőben alakulni és fejlődni s a hazai viszonyokba beleolvadni, arra ma alig lehet biztos feleletet adni, de azt hiszem, nem tévedek, ha azt állitom, hogy akadni fognak tényezők, melyek amaz előfeltételek hiányát, ha nem is teljesen, de minket egészen kielégitő módon pótolni fogják, s melyek átirási forgalmunkat abba a financziális szempontokból ideális irányba vezetik, mely irány az intézmény eredeti rendeltetését képezi!

Ha e, bár szerény, de lelkiismeretes, jóakaratu munkával s rendületlen meggyőződéssel irt dolgozat nemcsak a közgazdasági ügyeink iránt érdeklődők, de mérvadó körök figyelmét is tárgyunkra irányozná, ugy e tényben, fáradozásunk által nem egészen megszolgált, — kitüntető jutalmunkat látnók, mely hathatós buzditás lenne jövendő munkásságomhoz!

Végül kedves kötelességet teljesitek, midőn Vollnhofer Ferencz t. barátomnak hálás köszönetemet fejezem ki azon szivességeért, melylyel, — egyes részletek kidolgozása, — mások szakszerü diskussziók utján való tisztázása által, munkámban oly hathatósan segédkezett!

* * *

Ama tapasztalás mellett, hogy az átirási üzlet iránt ugy közgazdasági-, mint szakkörökben sem találkoztam azzal az érdeklődéssel, melyet ez üzlet nagy horderejü fontossága megérdemel, csak természetes az az általános tapasztalás is, hogy a csek-, átirási-, folyószámlai- s elszámolási üzletek mivolta a gyakorlatban rendszerint összezavartatik. A fogalmak tisztázása és egyszerüsitése szempontjából megkisértjük az átirási üzletet bemutatni mai alakjában, a mily irányban ez nálunk kifejlődött, kapcsolatban a csek-üzlettel, valamint további összefüggésben az elszámolási intézménynyel, illetőleg helyesebben, az átirási üzletet mint olyant akarom kiemelni, mint melynek forgalmát a csek-üzlet s az elszámolás oly lényegesen befolyásolják, hogy csak e két üzlet belevonásával s ezek hathatós fejlesztésével és fejlődésével mutat az nálunk is a legujabb időkben erősebb haladást.

Az átirási üzlet alapjának — mai alakjában -- a folyószámla üzletet tekinthetjük, bár ez a megkülönböztetés nem bir elvi jelentőséggel, csak kimutatja a közeli rokonságot, mely a kettő között fennáll.[1] Mégis találunk köztük különbségeket is, melyek azonban korántsem oly természetüek, hogy a kettőt mereven elválasztanák s melyek ez üzletek más irányu fejlődése mellett meg ne változnának, de a melyek másrészt épen az átirási üzlet fejlődése irányát jelölik, melyben az a monarchiában, illetőleg hazánkban halad.

Folyószámla üzletnél a betétek rendszerint kamatoznak, mig az átirási üzlet ugy alakult,[2] hogy ennél a betétek nem kamatoznak vagy csak igen mérsékelten — arányitva a bankkamatlábhoz (a postatakarékpénztár forgalma számára a törvény maximális 3%-ot állapit meg, ma 2%-ot fizet). Az átirási üzletben szerepel az u. n. törzsösszeg (törzsbetét — Minimalguthaben), mely minden számlatulajdonosra nézve az általa elért összforgalomhoz arányitva — lesz megállapitva s mely egyrészt az intézetek rendelkezésére álló állandó pénzalapot képez, másrészt melynek kamatai az intézetekre nézve ama szolgálatoknak és költségeknek képezik (ma még pl. az osztrák-magyar banknál a törzsbetétek — s általában az átirási álladék — csekélysége miatt nem egyenlő értékü) ellenértékét, melyeket az átirási üzlet bevezetése és fentartása igényel.

Üzleti életünkbe egy kissé mélyebb pillantást vetve, a folyó-

[1] Az osztrák-magyar bank alapszabályaiban (56. czikk) például azonositva találjuk a kettőt a következő kifejezésben: . . . . . folyószámla (giro) üzlet . . . . .

[2] Ez alakulás megokolására még visszatérek.

számla- és átirási üzlet sajátlagos jellegének, alakulatának magyarázatát nyerjük. A folyószámla stabilis jellegü számla, az átirási számla átfutó jellegü, elszámolást közvetitő számla. A folyószámla inkább a kisebb üzletemberek, de főleg oly tőkebirtokosok számlája, kik tőkéjük után biztos, fixirozott kamatokat kivánnak huzni, az elhelyezett összegeket ritkán forgatják s főleg a biztos gyümölcsözésre helyeznek sulyt. Ezzel szemben az átirási számla a pénzintézetek, nagykereskedők, bankárok (nálunk főleg a leszámitolással foglalkozók) számlája, az összegek csak átvonulnak rajta rendeltetési helyükre, fizetések, különböző üzletekből eredő tartozások és követelések bonyolittatnak le, szóval az összegek özönlése folytonos, de tőke állandóan — a törzsösszegtől eltekintve — nem marad rajta. Beláthatjuk, hogy az átirási üzlet ily alakulata mellett az esetleges nem kamatozás csekély jelentőségü ugyan, mind a mellett fennmarad a kérdés nagy fontossága, vajjon: nem várható-e az átirási üzlet nagyobb fellendülése oly berendezéstől, mely az átirási számlán levő összegek álladékát kamatoztatja, a végzett müveletek s kiadások ellenértéke fejében pedig illetéket szed? Utóbbi rendszer nálunk a postatakarékpénztárnál nyert alkalmazást, előbbi az osztrák-magyar bank által is elfogadott rendszer. Mi e helyen csak azt emlitjük meg, hogy banktechnikai szempontból az álladékot kamatozatlanul hagyó, de a müveleteket dij nélkül végző rendszer sokkal tisztább és egyszerübb, miután igy maga az átirás nem komplikáltatik, egyfelől kamat-, másrészen illeték-számitások által s igy természetesen az ügykezelés is frissebb, gyorsabb. A számlatulajdonosok érdeke s igy a közgazdasági érdek a kamatozás mellett dönt ugyan, de nem bizonyos — s az álladék mindenkori magasságától és stabilitásától függ — hogy vajjon a kamat tetemesen felülmulná-e azon összegeket, melyek illetékek fejében fizettetnek. Az álladék emelkedése azonban mindenesetre fontossággal birna az intézetekre nézve is, mert igy emelkednék a tőkeerő, mely rövid lejáratu gyümölcsöző befektetésekre alkalmazható. Az átirási számlák álladéka az osztrák-magyar banknál 1890 végén 4.034 millió forint, tehát egyáltalában nem tekintélyes összeg, arányitva a hasonló szervezettel biró (tehát kamatot szintén nem fizető) német birodalmi bank átirási álladékához, mely ez év végén 248.149 millió márka. Az osztrák-magyar bank álladéka ma sem mutat még lényeges emelkedést. Mi ez itt feltüntetett nagy különbség okát a nép üzleti fejlettségében keressük. Ott már teljesen át vannak hatva az átirási üzlettel járó nagy előnyöktől, élnek az üzlettel, mely javukat szolgálja. Nálunk nem értük el még e magaslatot, nálunk a számlatulajdo-

nos a kamatozásban látja a legnagyobb hasznát, az előnyök kihasználására — sajnos — sokszor még a lehetőség is hiányzik. Visszatükröződik e tény ama körülményben is, hogy ha a tulajdonképeni folyószámla-üzletről szólnánk, — melyet valamennyi bank felvett rendszeres üzlete körébe — sokkal élénkebb fejlődésről tehetnénk tanuságot. A folyószámla-üzlet azonban mai alakjában nálunk csak a helyi forgalomban játszhatik szerepet, miután intézeteink nem birnak a központi jegybankéhoz hasonló kiterjedt fiókhálózattal, de ettől eltekintve sem nyujthatja előbbi az átirási üzlet összes előnyeit. Kereskedelmünk s financziális életünk további fejlődésével, s főleg a valutarendezés után, elérjük talán azt az időt, hogy minden valamire való kereskedő — a mint czégét bejegyezteti — ugy átirási számlával is fog birni, mint a melyet szintén egy, az üzlet folytatásához szükséges, lényeges kiegészitő résznek fog tekinteni!

A további különbséget folyószámla- és átirási üzlet közt abban is találjuk, hogy mig a folyószámlák jelentékeny része a tulajdonos által a banknál letett értékek alapján nyittatnak meg, s hogy a számlatulajdonos ezen letett értékek számlája javára irt kamatjai felett — vagy maga az érték bizonyos százaléka erejéig (s ez mint kölcsön-üzlet jelentkezik) rendelkezhetik, továbbá hogy mig a folyószámla-üzletben a legkülönfélébb pénz- és hitelműveletek alapján szerezhetők követelések (jelzálog-hitel, személyi hitel stb.), melyek a különféle nemü folyószámlák keletkezésének szolgálnak alapul, — addig az átirási üzletnél mindez ki van zárva, a bank szigoruan véve nem hitelez, az átirási számlán valamely üzlet tiszta végeredménye jelenik meg mint követelés, mely fölött a számlatulajdonos rendelkezhetik. Ez azonban, tudtunkkal, csak a német birodalmi bank és az osztrák-magyar bank átirási üzletének alakulata, mert már pl. a »Banque de France« átirási számlái többfélék.

Vannak ugyanis:

1. Számlák váltóleszámitolási joggal — ezek a számlatulajdonost felruházzák azon joggal, hogy váltókat nyujthatnak be leszámitolás végett, követeléseik felett rendelkezhetnek csekkel, telepithetnek a banknál dijtalanul, használhatják a bankot fizetések eszközlésére. (Ez megfelel az osztrák-magyar bank átirási rendszerének.)

2. Számlák előlegek felvételére való engedélylyel — természetesen kamatozással.

3. Számlák letéttel egybekötve — melyeket letétek után nyitnak, s melyek erejéig a tulajdonos csekkel disponálhat. (Ez a mi tulajdonképeni folyószámla-üzleti alakzatunk.)

4. Közönséges átirási számlák — az első pontban felsorolt jogokban részesitik a számlatulajdonost, kivéve a leszámitolást.

Vannak még külső számlák oly üzletfelek részére, kiknek lakóhelye nincs a bank piaczán. Ezek ugyanazon jogokat és előnyöket élvezik, mint a fent elősoroltak.

A számbeli adatok az 1897. évről a következő képet adják: összes számlatulajdonosok száma 27.304. E szám a különböző számlanemek szerint következőleg oszlik fel:

1. 5967 — 21·85%
2. 8618 — 31·56%
3. 7229 — 26·48%
4. 5490 — 20.11%

Az átirási számlák forgalma 1897-ben 43 milliard frankot tett ki.[1]

Átirási üzletnél a törzsbetétek csorbithatlanságát az egyes intézetek szigoruan megkövetelik, mely körülmény nagyon is megokolható, különösen a csek-forgalom akadálytalan lebonyolithatása érdekében is.

Végül — nem helyes ugyan — lényeges különbséggé vált a folyószámla- és átirási üzlet között az, hogy az átirási üzlet a csekkel válhatatlan kapcsolatban inauguráltatott, a mennyiben a számlatulajdonos követelése felett kizárólag csak csekkel rendelkezhetik, mig a folyószámla-üzletben ezen rendelkezés, a csek mellőzésével, nemcsak utalványnyal, de levélbeli megbizás alapján is történhetik, mely eljárás homlokegyenest ellenkezik a kitüzött czéllal, melynek elérésére törekednünk kell. Ha ezen körülmény a folyószámla-üzletnél fenn nem forogna, ugy semmi sem okolná meg, hogy folyószámla- és átirási üzlet között egyáltalában különbséget tegyünk s egyszerüen kamatozó és nem kamatozó folyószámlákról beszélnénk.

Egy fejlődési proczesszus áll előttünk, hogy mint változott át folyószámla és utalvány az ujabb idők nagyméretü üzleti forgalmában átirási számlává és csekké. A szoros kapcsolat folytán, mely átirási- és csek-üzlet közt fennáll, az átirási üzletet a továbbiak folyamán mint oly fogalmat vesszük, mely már eo ipso magában rejti a csek-üzletet is.

Kautznál az átirási üzlet következő definiczióját találjuk:[2] »Az átirási-üzlet — ugymond — abban áll, hogy ugyanazon városban lakozó kereskedők valami közös és veszély (névszerint

[1] Dr. Halász Sándor: »Közgazdasági ismeretek tára«. Átutalási (giro) forgalom.

[2] Nemzetgazdaságtan II. kötet 391. l.

tolvajlás, tüzkár stb.) ellen kellőleg biztositott helyiségben nemes érczet vagy rudakban, vagy érmealakban állandóan letesznek, s egymás közt eszközlött vételeiket és eladásaikat az intézetnél vezetett főkönyv alapján olykép foganatositják, hogy mindegyiknek illető érczösszegéből annyi, a mennyit az általa megvásárolt áruk értéke kitesz, az eladónak érczösszegéhez átiratik.« Hát ez az átirási-üzlet régi alakja, mely ma már — az alap-princzipiumoktól eltekintve — tartalmilag lényeges átalakuláson ment keresztül. Ezek főbb vonásaikban a következők:

1. A kizárólagos helyi forgalom a piaczról-piaczra szóló átutalások által helyközi forgalommá alakul át. Egy hálózat formálódik tehát, mely beágazza az egész országot s megadja az alapot, melyen tovább épithetünk.

2. Kizárólag csak nemes érczek helyett általában értékek (pénzek, rövid lejáratu váltók és értékpapirok stb.) adatnak át jóváirás végett.

3. Ez üzlet lehető kiterjesztése czéljából (a résztvevők számával emelkedvén az üzlet által nyujtott előnyök) átutalások történhetnek olyanok részéről is, a kik nem számlatulajdonosok, mig a régi alakulatban csak számlatulajdonosok közt volt lehetséges az átirás.

4. A betétek — mint már emlitettük — ma kamatozhatnak is (bár az intézetek legtöbbje nem ad kamatot), mig a régi intézetek kamatot egyáltalában nem fizettek.

Az átirási üzlet jelentőségben még inkább emelkedik, midőn az elszámolás szolgálatába lép. Feltünhetik nekünk itt egy lánczkapcsolat, mely a kölcsönös elszámolások folytán áll elő s a mint elszámolnak egyes gazdaságok, magánosok egymás közt — főleg Angliában, az Egyesült-Államokban bankáraik közvetitésével — kik helyettük a fizetési, elszámolási, pénzkezelési teendőket végzik, ép ugy elszámolnak a bankárok és bankok a leszámoló egyletben — náluk Clearing House-nak hivják — mód nélkül megkönnyitve ez által munkájokat s egyszerüsitve a bonyolódott fizetési mechanizmust, tartozások és követelések papiroson, irásban való kompenzácziója után a fennmaradó egyenleget fizetvén csak ki készpénzzel, vagy még azt sem teszik, hanem a tartozást vagy követelést átirási számlájukra vezetik, elkerülve igy teljesen a készpénzzel való fizetést. Ezt a financziális tökéletességet az üzleti eljárásban általánosan elérve, méltán elmondhatjuk egy nemzetről, hogy felemelkedett azon magaslatra, melyről áttekintheti a nagyszerü forgalom tágas mezőit, teljesen hatalmában tartva igy egy hatalmas világkereskedelmet.

Érdemes egy rövid áttekintéssel végigmenni az átirási üzlet

általános fejlődése fokozatain nemcsak hazánkban, de a külföldön is, mert annak folyamán több oly momentummal találkozhatunk, melyek nemcsak arra érdemesek, hogy érdeklődésünket felkeltsék, de melyek főleg azt is bizonyitják, hogy az átirási üzlet tulajdonképen a banküg yletek legrégibb alakja, hogy ugy mondjuk magja, melyből a törzs s annak számos ágai kifejlődtek. Mig a legtöbb üzletág, melylyel bankok s általában pénzintézetek napjainkban foglalkoznak, ha nem is a legujabb, de az uj idők szülötte, addig az átirási üzlet alapjait — ép ugy, mint a pénzváltási üzletéit — már a messze multban feltalálhatjuk. Bár adatok nem állanak rendelkezésünkre, de nagyon valószinü a feltevés, hogy az átirási üzlet valamelyes formáját már a rómaiak ismerték. Erre enged következtetni az a virágzó világkereskedelem, melylyel Róma szintén ura volt az országoknak s mely oly élénk forgalomnak volt szülője, de sejteti ezt velünk a rómaiak kiválóan gyakorlatias gondolkozásmódja is. További fejlődés a középkor elején ismeretlen ugyan, de e korra nézve is felvilágositást nyerhetünk, ha idézzük Endemannt, ki szerint: ». . . . vásárok alkalmával követelések és tartozások kiegyenlitése már a középkorban pénz nélkül történt és a vásárok látogatói jóformán csak az életre szükséges pénzt hozták magukkal és semmitől sem irtóztak annyira, mint készpénzkövetelésektől.«[1] Ugy látszik, hogy átirási üzlettel foglalkozott a legrégibb ismert bank is, melyet 1157-ben Vitalis Mihály herczeg alapit Velenczében. Ez ugyanis magánosoktól betéteket fogadott el (tulajdonképen tehát letéti bank). Minden letét-tulajdonos letétét részben vagy egészben átirathatta harmadik személyre. A velenczei kereskedelem igy megmenthette magát az arany és ezüstszállitástól, a mi az akkori időkben gyakran veszélylyel járt. A konnexus, melyet a giro-bankoknál az átirási- és letétüzlet között látunk, kiemelendő, ez pl. Francziaországban ma is ez üzlet intenzivebb folytatásának eszköze, s láttuk, midőn a »Banque de France« átirási számláiról szóltunk, hogy azok 26·48%-a letéttel vannak egybekötve. Ezen rendszernek — illő formában és lehetőség szerint — beillesztése mai átirási rendszerünkbe, daczára annak, hogy talán komplikáltabbá tenné az üzletet — csak üdvös eredményekkel járna (nálunk ma még csak az elszámolási forgalomban fordulnak elő letétből eredő csekkek).

Első giro-banknak — a velenczei régi magánbankoknak 1584-ben bekövetkezett beszüntetése után — az 1587-ben alapitott »Banco di Rialto« tekinthető. Az 1609-ben alapitott amsterdami

[1] Dr. Földes: Társadalmi gazdaságtan. II. Rész. 280 l. Megjegyzés.

bank letét- és átruházási (átirási) bank. Ennek mintájára keletkezett 1619-ben a hamburgi bank (mely 1875. deczember 31-én szünt meg, s helyébe a birodalmi bank fiókja lépett) s ugyanezen évben egy második velenczei bank, a »Banco del giro«, később pedig a rotterdami, norinbergi, genovai stb.[1] Az angol bank sokkal később keletkezett, de már nem volt átirási bank. A főbb és legjobb bankok a következő módon alapittattak és rendeztettek be: Az illető város kereskedői letettek a banknál bizonyos mennyiségü (Amsterdamban legalább 300 forint) nemes fémet rudakban vagy érmekben, (melyek azonban fémtartalmukra nézve megvizsgáltattak.) E letét leltár szerint bármikor vissza volt vonható, mindaddig azonban az intézet könyveiben a letéteményezőnek számla nyittatott, a hol a javára irt összeg nyilvántartatott. Ha valamely más számlatulajdonosnak fizetni tartozott, akkor az ő számlájáról annak számlájára egyszerüen átiratott. A bank kamatot nem téritett meg.

Az 1694-ben alapitott angol bank 1864-ben lép be a londoni »Clearing House«-ba, mely már 1773-ban létezett, de talán már előbb alapittatott (az alapitási év ismeretlen) s igy ez tekinthető a legrégibb elszámoló intézetnek, nem tekintve a skót bankok még régibb hasonló intézeteit. Ezzel jelentős fejlődés indult meg az átirási üzlet terén, mely ott az elszámolást fontosságban az átirási üzlet fölé helyezte, illetőleg az átirási üzlet az elszámolás közvetitőjévé, eszközévé vált. A londoni és newyorki Clearing House ma már központositja az egész nagy birodalom fizetéseinek kiegyenlitését.

A londoni Clearing House 1896. évi forgalma 7½ milliard font sterling (91 ezer millió forint), az 1853-ban alakult newyorkié (itt pedig deczentralizálva van a rendszer) 29 milliard dollár (69½ ezer millió forint) oly hallatlan összegek, melyek nagyságáról csak hozzávetőleg tudunk magunknak fogalmat alkotni, ha az általunk elért szerény eredményeket látjuk. A forgalomból Londonban 1879/80-ban tisztán beszámitás utján 82% bonyolittatott le. Az ausztráliai melbourni Clearing House 1896. évi forgalma 130,780.000 font sterling, a beszámitás aránya 86·12%. Francziaországban ez arányszám 66·9%, Olaszországban 73·4%, Németországban 77·1%. A »budapesti leszámoló egylet« 1898. évi forgalma 284.852 millió forint, a beszámitás általi lebonyolitások arányszáma 21.836 %.

Hazánkban az 1841-ben szabadalom-levelet nyert »Első magyar kereskedelmi bank« felveszi működési körébe az átirási üzle-

[1] Enyedi Lukács: Pallas Lexikon »Bank« czim alatt.

tet is. Az alapitók által 1830 májusában kibocsátott részvényaláirási felhivásban olvassuk, hogy: »A Bank feltett czéljának elérését kieszközleni az által fog igyekezni, hogy ...... *b)* mint Giro Intézet pénzeket Conv. pénzben letételképen általvesz, melyekről a tulajdonos, assignatiók mellett, az e végre rendelt hitellapokon való le- és felrovás utján, csekély fizetés mellett szabadon tehet rendelést. Azoknak pedig, kiknek a' bankban külön hitellapjuk nincsen, de mégis szabad rendelkezésökre szánt pénzt a' bankban letettek, a' bank részéről különös a' Vista assignatiók fognak kiadatni önkényes szükség és haszonvétel végett.« [1]

Mindezen adatok rövid felsorolása — ismételjük — csak annak bizonyságául szolgált, hogy a mai ujjáalakult átirási üzlet alapjait az elmult idők elavult, de hasonló intézményeiben fellelhetjük. Ki kell emelnünk azt, hogy a mint különbségek állanak fenn ma már a régi és uj átirási üzlet között, melyeket utóbbi lényeges fejlődése által csak növel, ugy különböznek az okok, az érdekek, melyek életet adtak a régi átirási üzletnek, s melyek napjainkban befolyásolják a fejlődést, s a czélok, melyeket amaz szolgált s melyeket ez elérni törekszik. A mai átirási üzlet tudjuk, hogy nagy megtakaritást, nagy egyszerüsitést, biztosságot kölcsönöz a forgalomnak, melyben a csek egy igen fontos pénzhelyettesitő szerepét veszi fel s az elszámolás is ugyanezen czélt mozditja elő — minimális készpénzfizetéssel bonyolitván le milliárdnyi forgalmat.

Már pedig különösen ez utóbb emlitett előny napjainkban — gazdasági forgalmunk folytonos emelkedése mellett — feltétlen fontossággal bir, mely fontosság valutarendezésünk keresztülvitele után csak növekedni fog. Hangsulyozni kell azonban azt is, hogy e szervezet magas fejlődési fokon lényegesen sulyosbitja a válságokat, mik sohasem járnak a gazdasági élet oly erős megrázkódtatásával oly országokban, hol sok pénz van forgalomban (Francziaország).

A régi átirási bankoknak a régi értelemben és szerkezetben ma már nincs jelentőségük, miután az okok, melyek miatt alapittattak (rossz közbiztossági állapotok, gazdasági s társadalmi viszonyok stb.), valamint az általok elérni szándékolt czélok: a rossz pénzek használatából származó veszteségek, a nemes érczek szállitásával járó veszélyek (rablás, tengeri szállitás stb.) elkerülése, ma már jórészt megszüntek.

[1] Pólya Jakab: A pesti magyar kereskedelmi bank keletkezésének és 50 éves fennállásának története. 297. lap.

Kautz is emliti, hogy »napjainkban e nemü intézeteknek (t. i. a tisztán átirási [letéti] bankoknak) jelentősége alig van már; azon három főelőnyük, hogy t. i. a letett érték biztosságát eszközlik, a valuta stabilitását elősegitik és igen egyszerü fizetésmódot tesznek lehetővé: korunk jog-, pénz- és hitelügyi viszonyai mellett nyomatékkal már nem birnak, maga a giro-üzlet pedig a modern letéti bankok által ...... czélszerübben is vitetik.« S tényleg ugy van, hogy tisztán átirási üzlettel foglalkozó bankok napjainkban nincsenek, »a legujabbkori bankfejlődés a giro-bankok teljes mellőzésére vezetett«. Igaz ugyan, hogy »egészben véve a giro-banküzlet alsóbb fejlődési fokra mutat (közgazdasági és társadalmi élet), hol még a pénz- és értékforgalom lassu és sok rossz fizetési eszköz van a forgásban«, de mi érdekes jelenségnek tartjuk azt, hogy »ez alsóbb fejlődési fokra mutató« üzlet hordja méhében a mai nagy arányokat öltött csek-üzletet, valamint az elszámolási üzletet is sok milliárdnyi forgalmával.

Az átirási üzlet nagy fontosságát a szerint kell tehát mind jobban méltányolnunk — a számlatulajdonosok számát mint egyenlő jelentőségü faktort emlitve — a mint az mind több és több üzletággal lép összeköttetésbe s igy mind nagyobb és nagyobb forgalmat ölel fel.

Lényeges fordulópont volt természetesen az átirási üzlet fejlődésében az elszámoló-egyletek (Clearing House-ok) megalakulása, amennyiben ez uj intézmény hatalmas forgalmat terelt ismét az átirási üzlet felé. Tartozások és követelések megjelennek az átirási számlákon — tetemes mértékben növelvén a revirement-ot is — és a különbözetek is itt nyernek kiegyenlitést. A közvetitő mindenütt a csek. A befolyást, melyet az átirási revirement-ra az elszámolás gyakorol, következő adatokkal tüntethetjük ki: az osztrák-magyar bank átirási revirementja 1872-ben még 864·979 millió forint (ez csak ausztriai forgalom), mig 1873-ban a »Wiener Saldirungs-Verein« fennállása első évében már 1229.148 millió forint. Már itt is meg kell emlitenünk, hogy a revirement magassága korántsem bizonyit okvetlen a mellett, hogy az átirási üzlet a maga czéljainak vagy mondhatjuk a bank intenczióinak megfelelőleg vétetik igénybe.

Tagadhatatlan azonban, hogy az elszámolás belevonása az átirási forgalomba csak növelte az előnyöket, melyek egy részével az üzlet még régi alakjában is birt. Azon előnyök, hogy felek a pénznek olvasása, ide-oda hordozásával fáradságot és igen sok időt takaritanak meg s a pénznek otthon való őrzésével járó kellemetlenségtől megkiméltetnek; továbbá a fémnek kopása és érték-

enyészése (érczvalutával biró országban) kikerültetik, másfelől, hogy az átirási üzletben résztvevők — elég indokoltan — nagyobb hitelt élveznek, — ma fokozott mérvben állanak fenn. A bank a számlatulajdonosok e hitelét, az irántuk nyilatkozó bizalmat csak fokozza, mikor a csekkek realitása felett szigoruan őrködik, fenntartva magának a jogot, az üzleti összeköttetést bármikor megszakitani, mihelyt csekkek állittatnak ki, melyek követelés hiányában nem érvényesithetők. Hogy pedig a hitel és bizalom átirási számlatulajdonosok irányában tényleg emelkedik, elégszer tapasztalhatjuk üzletembereink körében, hol a számlatulajdonosi minőség mindig mint valami kitüntetés — egy embert a többiek közül kiemelő szerencsés helyzet — emlegettetik.

Az osztrák-magyar bank fakultativ formában kimondott váltóleszámitolási szabálya, — melynek értelmében rendszerint csak átirási számlatulajdonosok váltói fogadtatnak el leszámitolásra, — elég szilárd alapot nyujt az illető számlatulajdonos hitelképességére.

Intézményünk előnyeit teljes mérvben felismerte halhatatlan érdemü Barossunk is, midőn a külföld nagyszerü eredményein buzdulva, elhatározta, hogy a magy. kir. postatakarékpénztár ügykörébe ez üzletágat is felveszi. A terv az 1889. évi XXXIV. t.-czikkben valósult meg. Olyannyira el kell ismernünk az átirási üzlet által nyujtott előnyöket s a közgazdasági nagy jelentőséget, melyeket annak terjesztése s fejlesztése által szolgálunk, hogy csak természetesnek találjuk a nézetet, mely szerint a postatakarékpénztári működés ily irányu kibővitésével arányosan emelkedik értékben és hatásban azon humánus és közjót szolgáló tevékenység, melynek kifejtése végett az intézet főképen felállittatott. Nemzeti és közgazdasági érdekeink kiváló figyelembe vétele mellett s támogatása mellett — de csakis igy — sohasem lesz kifogásunk, ha a magy. kir. postatakarékpénztár »az állami kincstárba szállithatja feleslegeit s egyik jövedelmi faktora leend az állami háztartásnak!«

Nem engedi terünk sem, hogy a postatakarékpénztár működésére részletesebben kitérjünk — a mi a fontosságának teljes elismerését természetesen nem érinti, de másrészt ez intézmény szervezetét, működését s egész mivoltát dr. Halász Sándor többrendbeli igen jeles dolgozataiban oly behatóan s alaposan tárgyalta (melyek nekünk is több irányban támpontokul szolgáltak), hogy ujat e részben nem is tudnánk mondani. Dolgozatunk keretébe — a teljesség okáért — felvettem a dr. Halász által közrebocsátott statisztikai adatokat, melyek a magyar kir. postatakarék-

pénztár által elért csek- és clearing-forgalom nagyságáról s megalapitása óta növekedéséről világositanak fel minket.

Évszám	Számla-tulajdonosok száma	Tételszám	Évi forgalom millió forint
1890	910	425.336	124.192
1891	1417	911.076	272.145
1892	1938	1,298.552	393.036
1893	2568	1,682.191	494.133
1894	3181	2,049.029	562.051
1895	3767	2,428.218	651.978
1896	4517	2,832.016	756.281
1897	5244	3,320.489	914.299

Az átkönyvelés (clearing) utján foganatositott kiegyenlitések emelkedése bir reánk nézve a legnagyobb fontossággal. Erre nézve a postatakarékpénztárnál a következő haladás konstatálható:

Évszám	A betéteknél	A kifizetéseknél
1890	17.97 %	18.52 %
1895	21.16 %	19.91 %
1897	25.53 %	18.96 %

Az emelkedés, mely az átirási üzlet valódi és tulajdonképeni természetének és rendeltetésének megfelelő haladást bizonyit, nem rohamos ugyan, de kedvező arányokat mutat fel.

Meg kell még emlékeznünk az osztrák-magyar bank átirási üzletéről az elért szép eredmények mellett már azért is, mert a postatakarékpénztár mellett ez az egyedüli intézet, mely évek hosszu sora óta végzi az uttörés nehéz munkáját, s mert az átirási üzlet állásáról hazánkban csak ezáltal nyerünk teljes képet.

Mielőtt azonban tovább mennénk, a tizenhárom legelőkelőbb budapesti pénzintézet és a Frankl és Társa czég által 1894-ben alapitott »budapesti giro- és pénztár-egylet részvénytársaságot« is meg kell emlitenünk, mint oly intézményt, mely a tőzsdei ügyletek lebonyolitásának ellátása mellett — e czélra ugyszólván Clearing

House-t képez — az átirási üzletet a maga teljességében felvette működési körébe.

Az alapszabályok 6. §-a részletesen felsorolja mindazon üzleteket, melyek a társaság üzletkörét képezik, s melyeket kizárólag a társaság átirási számlatulajdonosai vehetnék igénybe. A 7. §. szerint azonban »csak Budapesten székelő czégek és egyének részére nyithat giro-számlát«. A betétek nem kamatoznak ugyan, de a társaság átirási számlatulajdonosai részesednek a nyereségben azon tőkeösszegek arányában, melyeket azok a társaságnál kamatmentes betétként elhelyeznek — azon időtartam számitásba vételével, melyen át a tőkék a társaságnál az üzleti év alatt el voltak helyezve.

A nyereség-részesedés azonban kontingentálva van, a menynyiben az emlitett tőkeösszegek évi négyszázalékos kamatozását felül nem haladhatja.

A társaság által 1898-ban elért forgalom nagyságát a következő adatok mutatják:

Az átirási forgalom 590.188 millió forint. Átirási számlaálladék deczember 31-én 632.174 frt 84 kr. Az összforgalom az 1895. év 827.677 millió és az 1897. év 618.882 millió forint forgalmával szemben csökkenést mutat. A társaságra kiállitott pénzcsek beváltatott 4982 darab 178,547.222 frt 87 kr. értékben s 95 darab keresztezett csek (átutalásra használtatnak) 10,348.013 frt 69 kr. értékben — összesen 5077 darab 188,895.236 frt 56 kr. értékben. Itt az előző évekhez képest emelkedés konstatálható.

Az osztrák-magyar bank átirási üzletére vonatkozólag Mecenseffy »Az osztrák-magyar bank igazgatása 1886—1895« czimü művéből veszszük a következőket:

Már az 1816-ban alakult osztrák nemzeti bank 1817. julius 15-iki alapszabályaiban is történt ugyan gondoskodás az átirási üzletről, de 1841-ig egyáltalában nem lépett életbe, mivel arra a kereskedelmi világban nem mutatkozott szükség. Az első alapszabályok 15. §-a igy szól: »Mint giro-bank átvesz minden Bécsben lakó részvényestől, a mig ezen minőségben megmarad, megőrzés végett valuta szerint pénzeket, a melyek fölött utalvány vagy az ezen czélra megnyitott számlán való leirás által szabadon rendelkezhetni.« Látjuk itt az üzlet nagy megkötöttségét, csak »Bécsben lakó« és csak »részvényes« nyittathat számlát. 1842 május havában a bank, a császár határozott kivánságára, giro-osztályt állitott ugyan fel, miután az 1841. julius hó 1-én kelt második privilégium alapján az átirási üzletre vonatkozó szabályzatok lényegesen módosittattak, t. i. hozzáférhetőbbé tették az üzletet a kereskedő-

világ számára, de csak kevés czég nyittatott magának számlát s ez a kevés is vagy egyáltalában nem használta a számlát vagy csak esedékes váltói beszedése alkalmával, tehát kizárólag oly czélra, melyet egyedül szolgálni teljesen ellenkezik az átirási üzlet szellemével. A bank a szaporodó beszedési költségek fedezésére 1856 junius havában az átirási osztály váltóira nézve $^{1}/_{4}$ ‰ dijat állapitott meg, mely intézkedés az átirási forgalom rohamos csökkenését vonta maga után (a forgalom az 1855-ben kimutatott 244·5 millió p. forintról 1857-ben 29·9 millió p. forintra szállott le), melyet nem tartóztatott fel többé sem a dijnak 1864-ben történt megszüntetése, sem a kisérlet, mely az átirási forgalom számára egy Clearing House (a bécsi »Saldo-Saal«) felállitása által szélesebb alapot létesiteni törekedett. 1865-ben az átirási forgalom 6·7 millió o. é. forint, 1866-ban 6·3 millió (ez a legkisebb forgalom). E minimális forgalom okozója a nagy államjegy-forgalom, melyről ez év különösen nevezetes. Itt láthatjuk legfeltünőbben az érdekes és jelentőségteljes összefüggést, melylyel a valuta az átirási forgalmat befolyásolja, s mely befolyás egyszerüen abban nyilvánul, hogy papirpénz mellett — mely a szükséghez képest szaporitható — nem forog fenn a kényszer, mely a fizetési eszközökkel való takarékoskodásra int, s mi önkénytelenül rávezet arra, hogy minél nagyobb forgalmat bonyolitsunk le készfizetés nélkül, mig az érczvaluta egyenesen ráutal mindezekre, nemcsak kényelmi okoknál fogva s mert megszabadulni igyekezünk az olvasással, mérlegeléssel, szállitással járó költségektől, de nagy az időveszteség is és a mi fő, szük pénzviszonyok alkalmával épenséggel nem szaporitható a nemes érczpénz tetszés szerint. Fennforog ez összefüggés az átirási üzlettel, sok készpénz és kevesebb készpénz esetében is és erre vonatkozólag csak arra utalunk, hogy Francziaországban, ebben az aranyban oly gazdag államban, az átirási üzlet még ma sincs a fejlődés megfelelő magaslatán.

Az átirási forgalom ujabb emelkedése, részben egy az alapszabályokban foglalt korlátozás (mely szerint a bank az átirási forgalom utján befolyt pénzeknek csak felét helyezhette el gyümölcsözően) megszüntetésének, részben a gazdasági élet élénkebb lendületének (a hetvenes évek elején) és az eddigi »Saldo-Saal«-nak 1872-ben »Wiener Saldirungs-Verein«-né történt átalakitásának és ujjászervezésének köszönhető. Egyebekben az üzletvilág az átirási forgalom élénkitésére irányzott minden törekvésnek ezentul is hozzáférhetetlen maradt. Az 1887. év végén a bécsi főintézetnek még mindig csak 16 számlatulajdonosa volt. Budapesten az átirási üzlet 1880 január havában rendeztetett be, de 1887-ig

egyetlen egy czég sem nyittatott magának számlát (a bank fiókintézeteinél még nem vezette be az átirási üzletet). Az 1887-iki szabadalom elnyerése után a bank a német birodalmi bank átirási berendezését véve mintául, 1888 január 2-án létesiti a helyközi forgalmat, berendezi az átirási üzletet fiókintézeteinél is. Ez intézkedések üdvös hatása nem marad el, az emelkedést alábbi táblázat mutatja. A késlekedés miatt — melylyel az interlokális forgalom felvétele mindez ideig elodáztatott — a bankot nem érheti szemrehányás, miután intézkedéseiben kötve volt az alapszabályok 84. és 110. czikkelye által.

Év	Átirási számlák száma	Összforgalom Magyarországban		
		budapesti fő-intézet ezer forint	vidéki bankintézetek ezer forint	összesen ezer forint
1888	327	627.365	216.447	843.812
1889	797	735.514	325.247	1,060.761
1890	961	766.604	399.302	1,165.906
1891	1267	1,098.152	504.641	1,602.793
1892	1447	1,207.752	590.046	1,797.798
1893	1849	1,701.207	765.637	2,466.844
1894	1987	1,665.836	811.999	2,477.835
1895	2120	1,823.144	871.250	2,694.394
1896	2215	1,744.233	932.587	2,676.820
1897	2275	2,075.890	951.688	3,027.578
1898	2311	2,301.690	1,073.605	3,375.296

A hirtelen nagy emelkedés, mely 1892-ről 1893-ra ugy a számlatulajdonosok száma, valamint a forgalom tekintetében észlelhető, arra vezetendő vissza, hogy a bank, ebben is a német birodalmi bank példáját követve, az 1893. év február havában elvül mondotta ki, — mint erről már megemlékeztünk, — hogy rendszerint csak átirási számlatulajdonos nyujthat be váltókat leszámitolás végett.

Ez az átirási üzlet mai képe, mely, mint látjuk, daczára annak, hogy monarchiánk csaknem kizárólagos papirpénz forgalma az átirási forgalomnak nem kedvező és daczára mindazon akadályoknak, melyeket különféle előitéletek és megrögzött szokások még most is ezen forgalom fejlődése elé görditenek, az — a

két főintézet és valamennyi fiókintézetre kiterjedő tágabb alapjain aránylag gyors lendületet vett — igy szól a jelentés, mely a monarchia forgalmáról számol be.

További tárgyalásaink folyamán is többször ki fog tünni felállitott elvünk helyessége, mely szerint: valamely nép financziális műveltsége forditott arányban áll azon százalékkal, melyet a fizetéseknek készpénzzel történt kiegyenlitése ad.

A haladás mértékét jellemző ezen elvből kiindulva s ezen szempontok szerint tekintve hazai viszonyainkat, még inkább kitünik, hogy a konzervativ s mindennemü financziális ideálokat nélkülöző általános üzleti nézetek és elvek — melyek a kereskedelem és ipar különböző ágaiban tevékeny polgárainkat vezérlik s ebből kifolyólag üzleti tevékenységük is — mily szerény, hogy ne mondjuk kezdetleges keretekben mozog. Dr. Halász már emlitett, tárgyunkról irt elmés dolgozatában 1893-ban igy jellemzi a helyzetet: »Mialatt a művelt nyugot államaiban a cheque és ezzel szoros kapcsolatban álló giro-rendszer a fejlettségnek valóban hatalmas jelenségeit mutatja, addig nálunk a fizetési módszerek ezen tökéletes alakja, mondhatni, még alig van tul a kezdet stádiumán.« Ma hat év mult el azóta, de a fenti idézetet ma is mint olyant kell közölnünk, mely megfelel a viszonyoknak. A haladás lassu, nagyon lassu és erőteljesebb fejlődésnek sok más, még megemlitendő tényezőtől eltekintve — alapjában utját állja valutaügyünk vergődése, melynek rendezése elé pedig akkor a legszebb reményekkel telve tekintettünk. Láttuk már, hogy a külföld s különösen Anglia és az Egyesült-Államok mutatják a jelenkornak a pénzforgalom terén a legnagyobb haladás utját, azon utat, melyen az »egyszerüsitést« keressük, a legnagyobb fizetési bonyodalmakat a lehető legegyszerübb és legsimább módon oldjuk meg. Az idő- és erőpazarlás meggátlása czélja ezen egyszerüsitésnek, tehát egy oly közgazdaságilag egyetemes fontossággal biró törekvés, melynek üdvös kihatását a duzzadó állami és társadalmi erő mutatja. Igaz, hazai állapotainkat is az egyszerüség jellemzi, ámde nem az az ideális egyszerüség, mely a pénzműveleti mechanizmus bonyodalmas szerkezetét a haladásból kifolyó egyszerüsitéssel pótolja, hanem a kezdetlegesség egyszerüsége, a csereforgalom alsóbb foka. Annyira már haladtunk, hogy a pénzhelyettesitésről gondoskodtunk; a váltó már nálunk is fontos szerepet játszik, keresztül hatolt már társadalmunk minden rétegén — de ezzel végeztünk is. A csek nálunk még mindig idegenszerü fogalom, a folyószámla- és átirási üzlet csecsemőkorukat élik s az »adva adok« elv mozgatja pénzforgalmi gépezetünket. Angliában és az Egyesült-Álla-

mokban a forgalomban a fizetések kiegyenlitésénél csak egy százalék a készpénz, a többi átirással és csekkel, illetőleg elszámolás utján egyenlittetik ki.

Nálunk az összes forgalomnak csak egy minimális töredéke — talán 20% — az, melynél nem készpénz a kiegyenlitő eszköz. Ez a kiegyenlités egyszerüségének két ellenkező sarkpontja, egyfelől a financziális müveltségből folyó ideális, másfelől pedig a csereforgalom első stádiumához hasonlitó egyszerüség. Megbizható adataink nincsenek ugyan a magyarországi csek-forgalom nagyságáról, de ismerjük üzleti viszonyainkat annyira, — különösen értve a vidéki intézeteket, — hogy elmondhassuk, miszerint csek-forgalmunk a készpénz-forgalomhoz képest alig számottevő s még a kimutatható csek-forgalomban is nagy a száma s összege az oly csekkeknek, melyekkel a számlatulajdonos egyszerüen csak felveszi pénzét. Majdnem igy állunk az átirási üzlettel is. Bankok, takarékpénztárak, néhány nagyobb kereskedőház veszik csak igénybe — a szó valódi értelmében véve — az átirási üzletet, csak ezek használják ki valóban az általa nyujtott nagy előnyöket, ezek mellett tőkék nagy tömege, milliók és milliók az eddig megszokott időt és erőt pazarló módon vándorolnak ide-oda. Nagyobb gazdasági fejlettség mellett mindezen viszonyok lényegesen javulni fognak, azért sem kicsinylés, sem szemrehányás nem akar lenni az, mit elmondottunk, de a tényleges viszonyok hű képét adni — ez elől nem lehetett kitérni. Mert elvégre a konzervatizmust, ezt a ragaszkodást a régi megszokott rendszerhez, magyarázni tudjuk. Hiszen meg van a polgárok ezen konzervativ ragaszkodása állami, közigazgatási szervezetünkhöz is, láthatjuk ezt nagyon sok társadalmi szokásnál is, nem czáfolja ez meg magát a közgazdasági, az üzleti téren sem. Lépésről-lépésre kell tért hóditanunk és világosságot nyujtanunk ott, hol sötét van.

Mindenesetre számottevő tényező elmaradottságunknak az általános müveltség is. Ha kereskedőink nagy részének sejtelme sincs arról, hogy mi az a csek, mily előnyöket lehet elérni az átirási üzlettel, ugy bizony nehéz a küzdelem a felmerülő akadályokkal. El kell ugyan ismernünk, hogy utóbbi időben javultak a viszonyok e tekintetben is, s javul minden életbelépő nemzedékkel, de még mindig messze vagyunk azon állapottól, melynél egy ily nagy előnyökkel járó intézmény, (mely kapcsolatban kereskedelmünk, iparunk párhuzamos fejlődésével, oly magas fokra emelné gazdasági életünket), közönséges, természetes, magától értetődő dolog. Takarékpénztárak, fejlett közlekedés stb. előnyeit, jelentőségét ma már nem kell fejtegetnünk, azok a köztudatba mentek

át; pedig ne feledjük, hogy kezdetben amazok sem küzdöttek kevesebb akadályokkal, mint a mi intézményünk most.

Összefoglalva a mondottakat, ezek eredményeképen látjuk, hogy társadalmunk nem áll még a financziális műveltség azon fokán, hogy az átirási forgalom az általánosság jellegét ölthetné magára. A kereskedelmi világ legfelsőbb körei már magukévá tették a vezérelveket, élnek velük s meggyőződve az előnyökről, melyeket azok a gyakorlati életben keresztülvitelükben nyujtanak, az intézmény pártolása és terjesztése által vesznek részt a kezdet nehéz munkájában.

Felvilágositás és ismeretterjesztés által is hathatósan szolgáljuk a czélt. Kézzelfoghatólag kell megismertetni az általa elérhető könnyebbséget, eredményeket kell felmutatni, ez töri meg leginkább a közönyt, a bizalmatlanságot és az előitéleteket. Anglia világkereskedelmet igazgató zsenijéből csak egy szemernyit népünknek! Mert az alap megvan, ebből kiindulva s a példán buzdulva haladjunk e téren is egy, az eddigieknél sokkal nagyobb eredményhez vezető uton.

Vázolni kellett kereskedelmi életünk valódi képét, hogy bemutathassuk, hogy mily keretekbe kellett az átirási üzletnek beilleszkednie, mily viszonyok között kellett megkezdenie térfoglalását s hogy magyarázatát keressük annak a sajnálatos körülménynek, hogy mi, a kelet kulturális népe, még ezen a kezdetleges lépcsőfokon állunk. Mi, a kik képesek voltunk megérteni azt, hogy mi az a váltó, annak szövevényességét, miért zárkózunk el anynyira a csek elől, mely egyszerüségében oly hatalmas fizetési eszközt képez, hogy a művelt nyugaton még a bankjegyek forgalmát is képes megszoritani s miért idegenkedünk az átirási üzlettől s végül miért nem emelkedik a »budapesti leszámoló-egylet« forgalma nagyobb mérvben?

Azokon kivül, mit ezekre vonatkozólag dolgozatom eddigi folyamán emlitettem, még három csoportba lehet foglalni a fejlődést hátrányosan befolyásoló közgazdasági és társadalmi tényezőket. Ezek:

1. Mint mélyreható alapokot, mely gazdasági életünk minden terén érezteti bénitó hatását, ismételten ki kell emelnünk silány papirpénzforgalmunkat, — az érczvaluta hiányát.

2. Hiányzik nálunk azon előfeltétel, melyre ez üzlet szédületes haladása közben Angliában s az Egyesült-Államokban főleg támaszkodott, t. i. az a nagyon helyes szokás, hogy vagyonos emberek ott pénzt keveset tartanak maguknál s összes pénzügyi műveleteiket bankárjaik, bankjaik által végeztetik. E műveleteknél

a fizetések átlag 90—95%-a elszámolással, csekkel, átirással történik. Könnyü elképzelni, hogy már maga e körülmény is a magas kifejlődés elérésében mily jelentős szerepet vitt.

3. Összehasonlitva az épen emlitett viszonyokkal a mi viszonyainkat, nálunk a konzervatizmus, a bizalmatlanság, valami megmagyarázhatatlan ellenszenv is hozzájárulnak ahhoz, hogy ne haladhassunk oly arányokban, mint az gazdasági életünk érdekében oly kivánatos volna.

Az osztrák-magyar bank 1894-ben elért átirási forgalmát csak a német birodalmi bank ugyanez évi forgalmával hasonlitva össze, azt találjuk, hogy mig nálunk a 4425 számlatulajdonossal elért forgalom 7.040.817 millió forint, addig ott 10.794 számlán 88.943.860 millió márka, körülbelül 49.646.561 millió forint forgalom éretett el. Ez annyit jelent, hogy mig nálunk minden 9039-ik lakos számlatulajdonos, kik fejenként és átlag 1590 frt 91 krral vesznek részt az átirási forgalomban, addig a német birodalmi bank átirási forgalmában minden 4632-ik lakos vesz részt átlag 4691 forint 96 krral. A különbség, azt hiszem, elég szembetünő!

* * *

A csek a folyószámla-, illetőleg a letéti üzletből ered, abból táplálkozik és azt táplálja. Láttuk, hogy átirási üzlet és csek-üzlet mily szoros összeköttetésben áll egymással s a forgalom, melynek eszközéül szolgálnak, az egyszerüség prototipusa. A váltónak a törvény sulya ad erőt, a csek pedig, miután követelésen alapul, önmagában rejti a biztosság eszméjét, nélkülözhetővé teszi az ércz-pénzt, a forgalom ezen ballasztját, melynek tulajdonképeni hivatása, midőn pénzhelyettesitők vannak forgalomban, hogy a forgalom erős fundamentumául szolgáljon s az egész forgalmi épületet tartsa vállain.

A váltó a hitel, a csek a követelés papirja. S bárha az első a legfontosabb szerepet is játszotta eddig s biztositéka is csaknem tökéletes, mert nemcsak hogy indirekt uton követelés fedezi, de a törvény szigora is erős támaszt ad neki, mégis a csek, mely magában véve utalvány s mely mint ilyen, már természetéből kifolyólag követelésre utal, kezelésének egyszerüsége s a továbbforgathatás lehetősége által is fontosságra nézve folyton emelkedik.

A — különösen Európában a pénz, illetve érczpénz forrását és tartalékát képező — jegybankokat tartjuk hivatottaknak arra, hogy a pénzforgalom idealizálására befolyást gyakoroljanak s hogy ezt elérhessék, a rendelkezésükre álló eszközöket kell kihasznál-

nálniok. Minden jegybank felállitja a hatáskörébe tartozó területen fiókintézeteit, a melyek csápjait képezik ugy a pénz-szétosztás és bevonás, mint pedig a pénzforgalom helyes szétosztása és fentartása tekintetében. Már pedig ily szétosztott s messze terjedő hatalom mellett nemcsak a helyes pénzszabályozást kell czéljául kitüzni, hanem a pénzforgalomnak legczélszerübb egyszerüsitését is. Erre pedig a leghathatósabb eszközök: átirási üzlet, csek és elszámolás.

Az átirási üzlet lényege — fejtegettük — abban áll, hogy a számlatulajdonosok követeléseit és tartozásait különböző helyekről is, egymás közt és harmadik személylyel szemben is, egyszerü átirással kiegyenliti s ez által a készpénzfizetés és küldés helyettesitője s igy az első lépés a pénzforgalom egyszerüsitésére. Ugyanezen czélt szolgálja természetesen a folyószámlaüzlet is. Ugy ezen — mint általában a legtöbb bankügyletnél a közvetitő eszköz ma már a csek.

A csek egy utalvány, melylyel a kiállitó a bankot utasitja, hogy ott levő követelése vagy hitelére bizonyos összeget, bizonyos időben — rendesen látra — neki vagy másnak kiszolgáltasson, vagy pedig annak számlájára átirjon. Ha a nagyszámu definicziókon végignézünk, melylyel a közgazdasági irók és jogászok a csek fogalmát meghatározzák, egyrészt azok megfelelő összeegyeztetésének lehetetlenségéről győződünk meg, másrészt annak élénk bizonyságául szolgál e körülmény, hogy a csek fogalmának közérvényü megállapitása mai napig nem sikerült.

Nagy Ferencz szerint: »A csek lényege abban áll, hogy az utalványozás az utalványozott előzetes felhatalmazása s rendszerint valamely pénzintézetre vagy bankra a nála elhelyezett letét alapján történik«.

Idézzük a csek fogalmának még egy harmadik meghatározását, mely a franczia csek-törvényben foglaltatik s mely szerint: »a cheque oly okirat, mely utalvány alakjában a kibocsátónak arra szolgál, hogy saját maga vagy másnak részére a számlája javára az intézvényezettnél rendelkezésére álló tőkét egészben vagy részben visszavonja.« Mellőzve ugy e meghatározások feletti vitát, mint a leghelyesebb definiczió keresését, kiemeljük a csek lényegét a következőkben: a csek egy fizetési meghagyás (jogi szempontból garantálja ezt az u. n. csek-szerződés, vagyis a kiállitó és intézvényezett közt előzetesen létrejött megállapodás, melynek értelmében utóbbi a fizetési meghagyást teljesiti, anyagi szempontból azon követelmény, hogy a kiállitónak az intézvényezettnél oly követelése legyen, melyben a csek tényleg fedezetét leli), rend-

szerint bankintézetre vagy bankárra állittatik ki és látra fizetendő. E két utóbbira vonatkozólag megjegyezzük, hogy ezek normativumként fel nem állithatók, miután e tekintetben az államok törvényhozásai különbözőképen intézkedhetnek s tényleg intézkedtek is. Az angol törvény például a csekket valamely bankárra intézett látra fizetendő váltónak tekinti (egyes rendelkezésektől eltekintve, teljesen az angol váltójognak rendeli alá), melynél az intézvényezett kizárólag csakis bankár (banker) lehet, innen nevük is: »Bank Checks« vagy »Bankers Checks«.

Ily szellemben intézkedik az amerikai csek-törvény is, ellenben a franczia törvény értelmében intézvényezett bárki lehet, tehát a passiv csek képességet nem korlátozza. Az osztrák kormány által 1894. május 5-én közzétett törvényjavaslat szerint csekképesek: a csász. kir. postatakarékpénztár, a nyilvános bankok és más, idegen pénzek kezelésére jogositott intézetek, s mindazon személyek, a kik bank- és pénzváltóügyletekkel iparszerüleg foglalkoznak, ha magukat a kereskedelmi és iparkamara által vezetendő nyilvános lajstromba bejegyeztetik.

Hazánkban a törvényhozás a csekkel még nem foglalkozott ugyan, de a bélyegtörvényben foglalt intézkedések, melyek értelmében a két krajczáros kedvezményes bélyegilleték alá csak oly csekkek esnek, melyek idegen pénzek elfogadásával hivatásszerüen foglalkozó intézetekre (bankárokra stb.) és csak akkor, ha azok a bank által kiadott ürlapokon állittatnak ki, hasonlóképen azon elv alapján tétettek, mely általános gazdasági érdek is, t. i. hogy a szenvedő csek-képességet oly körökre szoritsuk, melyek hivatásuknál és berendezésüknél fogva a csek-képes alanyok minél nagyobb számát képesek magukhoz vonzani egyrészt, másrészt inkább megfelelhetnek azon nagy bizálomnak, melyet a magas fejlettségü csek-forgalom feltételez.

A mi a fent emlitett bélyegilletéket illeti, ezt, mint a forgalmi adó egy nemét, tisztán pénzügyi czélokból veti ki az állam s mint ilyent, gazdaságilag magasan fejlett viszonyok között, nagy arányu forgalom mellett indokoltnak is tartjuk, szükség esetén a kétszeresét is minden zavar és hátrányos befolyás nélkül elbirja, ámde kezdetleges pénzügyi és kereskedelmi szervezet mellett még a csekély megterhelés is bénitólag hat. A váltóval szemben tehát mint előnyt kell kiemelnünk a csek illetékmentességét, a mi hathatósan hozzájárul ahhoz, hogy a csek, mint fizetési eszköz, a pénzhelyettesitő fontos szerepét mindig nagyobb mérvben foglalja el.

A fizetési idő szempontjából a csek természetének leginkább a látra fizetendő csek felel meg. Tényleg legtöbb állam csak ilye-

neket ismer el, ugyszintén nagyobbrészt meg van állapitva a terminus is, melyen belül a csek érvényesitendő.

Eltekintve a tudományos osztályozástól, mely a cseknek számtalan nemét különbözteti meg, mi csak a legfontosabbakat emlitjük meg:

1. csek, melylyel készpénzt veszünk fel;

2. csek, melynek segélyével csak átirások eszközöltetnek, az összeget készpénzben ki nem szolgáltatják;

3. alapjában az elsővel azonos, különösen az angoloknál szokásos u. n. »crossing cheque« keresztezett csek, nemcsak az elveszés vagy hamisitás ellen biztosit, a mennyiben az mindig csak annak fizetendő ki, a kire kiállitották, hanem ennek czélja specziell Londonban még az is, hogy a csek a Clearing Housenak fizettessék ki, s hogy megakadályoztassék az intézvényezett bank pénztáránál való bemutatás.

Nem térhetünk ki bővebben a csek közgazdasági jelentőségének fejtegetésére, csak idézzük, a mit dr. Halász e tárgyban ir, t. i. »hogy a csekrendszer általánositva érvényesiti a munkamegosztás elvét a nemzeti gazdaságban, a tőkék az ezek produktiv elhelyezésével iparszerüleg foglalkozó köröknél központosithatók, az üzleti szokások szolidabb irányba terelhetők és a forgalmi eszközök helyesebben, gazdaságosabban felhasználhatók«. Csak természetes ezek után a minden oldalról nyilvánuló kivánság, hogy különösen a készpénzfizetések felvétele után várható élénk forgalom mellett a csek törvényben is szabályoztassék!

* * *

A mi a pénzforgalom lebonyolitásának tulajdonképeni ideálját képezi, az az elszámolási egyletben (Clearing House, Chambre de compensation, Stanze di compensazione, Saldirungs-Verein) megy végbe. Az intézménynek a pénzben jelentkező forgalmi eszközök rendkivüli megtakaritásában nyilvánuló jótékony hatását élénken illusztrálják a Hildebrand által még 1864-ről közölt adatok, mely szerint a hat legelőkelőbb londoni bank a betétek egész csekély töredékét tartotta pénztárában.

És pedig:

London és Westminster	7·44%
London Joint Stock Bank	4·84%
Union Banc of London	13·47%
London és County Banc	20·10%
City Banc	14·20%
Alliance Banc	7·89%

Párisra nézve a Courcelle Seneuil a »Journal des Economistes«-ban közölt adatai szerint a Clearing House által költségekben, kamatokban és időben megtakaritható összeg 16 millió frankra becsülhető.[1]

Az elszámolási intézetek oly helyek, hol a nagyobb forgalmi intézetek s czégek megbizottaik által követeléseiket és tartozásaikat különösen kicserélve, papiron oldanak meg oly ügyleteket, melyeknek tényleges lebonyolitására készpénzben több ezer kilogram arany s ezüst szükségeltetnék. Az eljárás a hires londoni Clearing Houseban a következő:[2] A Lombard Street Post Office court-jában, egy óriási teremben, a résztvevő bankoknak külön asztalai vannak. A megbizott tisztviselő ott ül reggel 9-től az ő nyitott »in book«-ja előtt (a »runner«, rendesen egy fiatal tisztviselő, képezi közte és az általa képviselt intézet között az összekötő kapcsot). Otthon, tegyük fel az Alliance-bankban, az »out clearer« kezéhez kapva a napi postán érkezett csekkeket és telepitvényeket, melyek egy más, a clearingban résztvevő intézetet terhelnek, azokat bevezeti az »out book«-ba, mint követelést s a runnernek adja, ki azokat a »Clearing House«-ban megfelelő intézetek között szétosztja. Az »in book« e szerint a tartozásokat, az »out book« a követeléseket tartalmazza. Ugy az »out«, mint az »in book« rovatolva van s minden rovat fejét a clearingben résztvevő megfelelő bank röviditett czége képezi. Azon bankok, melyek az őket megillető tartozásokat átvették s azokat ellenőrzőleg saját intézetök terhére vezették, a rendelkezésükre álló »runner«-rel haza küldik. Otthon azokat számfejtik s vagy elszámolják vagy pedig fedezet hiányában visszaküldetnek az átadó banknak, a mely őket azért elismeri. A reggeli clearing délben befejeződik, az egyes rovatokat összeadják s azok helyességét egymás közt verifikálják. Délután fél 3-kor kezdődik a második clearing. Mig az »in clearer« összeadja a megfelelő rovatokat, addig az »out clearer«-ek is ugyanezt cselekszik otthon az ő könyvükben s az »out book« összeadva most a Clearing Houseba jön s az »in clearer« mérleget von a két könyv egybevágó rovataiból és az egyenlegeket a szerint, a mint azok tartozó vagy követel egyenlegek, az elszámolási jegyzékben az illető bank megfelelő rovatába vezeti. Ezen egyenlegeket azután a »Clearing House« minden egyes tagjával összehasonlitja és az egyenlegek összegéből végegyenleget von, mely az ő intézetének végleges követelését vagy tartozását tünteti ki. Ezen

[1] Dr. Halász Sándor: »Közgazdasági ismeretek tára« Clearing House czim alatt.

[2] A »budapesti leszámoló-egylet«-ről lásd ugyanott.

egyenlegről kiállit egy csekket (mely ha tartozást képez, piros szinnel, ha pedig követelést, akkor feketével van nyomtatva), mely az angol bankot utasitja, hogy a »Clearing House« javára vagy terhére az illető, pl. jelen esetben az Alliance-bankot megterhelje vagy elismerje. Ezen csekkel és az elszámolási ivvel azután az »in clearer« a Clearing House felügyelőjéhez megy, ki a csekket láttamozza, az iv alapján pedig összeállitja az általános elszámolási ivet.

A Clearing House mintegy fiókosztályát képezi a »County Clearing-House«, melyben a Clearing House tagját nem képező és esetleg nem Londonban székelő bankintézetek követelései egyenlittetnek ki, de csak másnap számoltatnak el, illetőleg tekintettel a helykülönbségre, a beszolgáltatott papirok elismerésére három napi időtartam engedélyeztetik. Az elszámolás a velök összeköttetésben levő, a Clearing House tagját képező londoni bankház elszámolási ivén történik, hol is a legvégső rovat a »Country« felirást viseli s melynek közvetitésével az elszámolásban 2000-nél több intézet vesz részt, melyek különben, kisebb üzleti forgalmuknál fogva, a tulajdonképeni clearingben nem is szerepelhetnének.

A »budapesti leszámoló-egylet«, mely hazánk első és egyedüli ily intézménye, az osztrák-magyar bank átirási számláján egyenliti ki átirási csekkel a felmerült különbözeti egyenleget s a tagjait képező 12 intézet naponta kétszer, a délelötti órákban, gyül össze, hogy a kiegyenlitést a londonihoz sokban hasonló, de egyszerübb módon végrehajtsa.

Az első tiz éves cziklus eredményeit adjuk alábbi kimutatásban:

Év	Beszolgáltatás		Átlagos kiegyenlités		A beszolgáltatások között volt csek	
			beszámitás által	átirási számla által		
	darab	összeg frt	százalékokban		darab	összeg frt
1888		48,260.793·72·5	10·769	89·231		
1889		91,157.058·60	11·806	88·194		
1890		99,487.893·32	9·947	90·053		
1891		107,217.998·47·5	8·939	91·061		
1892		110,183.420·84	8·266	91·734		
1893		156,807.765·70	19·589	80·411		
1894		170,538.180·08	16·437	83·563		
1895		173,739.697·86	13·422	86·578		
1896		161,282.193·50	17·275	82·725		
1897		255,022.410·85·5	23·882	76·118		
1898	73.250	284.852.666·01	21·836	78·164	2749	65,496.437·16

Reánk nézve nem annyira a beszolgáltatások összegének állandó örvendetes emelkedése, mint inkább a kiegyenlitések átlagos százalékai birnak fontossággal, a mint azok beszámitás által vagy átirási számla által történtek. Megelégedéssel konstatálhatunk némi haladást, bár reményeink czéljától, hogy t. i. a kiegyenlitéseknek 80—85%-a történjék beszámítás által, még messze vagyunk. Az 1888. év második felében (julius-deczember), mint látjuk, beszámitás által kiegyenlittetett a beszolgáltatások 10.769%-a, átirási számla által 89.231%. 1898-ban az arány: beszámitás 21.836%, átirási számla 78.164%, a beszámitás által történt kiegyenlitések aránya megkétszereződött. Feltünhetik nekünk itt is 1892-ről 1893-ra a beszámitási arány szökésszerü emelkedése 8%-ról 19%-ra.

E nagy fejlődés kizárólag az osztrák-magyar bank által kimondott átirási kényszernek köszönhető, mely körülményben mi ismét csak annak bizonyságát látjuk s ezt hangsulyozzuk, hogy a pénzforgalom szabályozására, annak ideális irányba való terelésére a jegybankok mily erős ingerencziát gyakorolhatnak. Csek-forgalmunk emelkedésének helyes áttekintése érdekében örömmel üdvözöljük a »leszámoló-egylet« ujabb rendelkezését (1898 márczius 1-től), melynek értelmében a beszolgáltatott darabszámok közül a csekkek külön vezetését rendelte el. 1898-ban 73.250 drb közül 2749 a csek — 3·75%, tehát épen nem kielégitő arány.

Összegezve az elmondottakat, e helyen is ki kell emelnünk a postatakarékpénztár csek- és clearing-üzletét, mert eléggé meg nem becsülhető hathatós támaszt nyujt azon törekvésekben, melyek a pénzforgalom egyszerüsitését czélozzák az által, hogy kiterjedt hálózatával átszövi az ország minden részét, a csekket és clearing intézményt a legtávolabbi részekben is megismerteti és terjeszti.

Ismertettük a csek és clearing természetét és elveit, azoknak direkt befolyását a pénzforgalom idealizálására, tekintsük most azon tényezőket, a melyek ezek fejlesztésére hatnak. Kiemeltük már egy izben, hogy az általános kereskedelmi műveltség adja az alapot megértésére azon elveknek, melyek nyugaton a kereskedők és iparosok soraiban dominálnak, az »idő pénz« elve, mely megóvja őket attól, hogy fölösleges erő- és időpazarlással bonyolitsák le ügyleteiket s megtanítja őket arra, hogy az esetleg erre fecsérelt időt inkább üzleti tevékenységükre forditsák. Mert nem egyszerübb-e egy átirással, egy egyszerü csekkel bonyolitani le egy nagy összegü fizetést, mint ugyanezt pénzben teljesiteni, holott annak beszerzése és megszámlálása sok fáradságba és időbe kerül.

De továbbá az egyéni tevékenység megtákaritott ereje is, melyet az illető máshelyen gyümölcsöztethet, hathatós előmozditója legyen az átirási üzlet terjedésének. Ezek azonban csak az egyének tevékenységével előmozditói az átirási üzletnek. Van még sok igen fontos tényező, melyek felhasználása nagyban hozzájárulna forgalmunk annyira óhajtott fejlesztéséhez. Rendezett valutával biró, tőkegazdag országban, hol kereskedelem és ipar virágzó, láttuk: mily bámulatos az átirási- és clearing-forgalom. Tekintetbe véve a mi viszonyainkat, addig is, mig fent jellemzett állapotot csak meg is közelitjük, két faktort emlitünk, melynek a lehetőség rendelkezésére áll, jótékony, elősegitő befolyását teljes mérvben érvényesiteni.

E faktorok egyike az állam, mely helyes törvényekkel, támogató intézkedésekkel s minden rendelkezésére álló eszközzel vegyen részt az elősegitő munkában. Ebből kiindulva, örömmel látnók, ha az államkincstár az osztrák-magyar banknál átirási számlát nyittatna,[1] mint ezt az osztrák államkincstár már meg is tette, mely tény, különösen ha mint az uj szabadalomban tervezve van, az állam pénztári készletei is a bank kezelésébe mennek át, az államra nézve sem jelentőség nélküli. Másik faktor a jegybank, mely karöltve a postatakarékpénztárral s ennek mintájára, minél szélesebb körben tegye hozzáférhetővé az átirási üzletet, értve ezt itt különösen geografiailag. E czél elérésére azonban a bankmellékhelyek belevonását az átirási forgalomba nem tartom oly előnyösnek, mint első pillanatra látszik. Azt a szolgálatot, melyet ezzel a bank az üzletvilágnak tenne, ellátja már teljes mértékben a postatakarékpénztár s különben is a bankmellékhely vezetésével megbizott intézet forgalmát a bankfiókintézeteknél levő átirási számlára tereli. Sokkal előnyösebb lenne a kapcsolatot, mely a postatakarékpénztárak s a bank között már is fennáll, még szorosabbá, még közvetlenebbé tenni, mi által a monarchiában mintegy 40 ezer számla nyilna meg az egymásközti kényelmes, könnyü forgalomnak.

Az átirási üzlet egyik, eddig még teljesen ki nem használt előnye a telepités, melynek alapján a fizetési kötelezettségek teljesitésének helye neutralizáltatik s igy felment a személyes intervencziótól. Természetesen e kedvezmények megértése és keresztülvitele csak bizonyos fejlettebb viszonyok mellett várható. E tekintetben nem forog fenn nálunk akadály. Az üzletfelek előnye az egyszerüsitett pénzforgalom, idő- s erőnyereség, a pénzintéze-

[1] Időközben már megtörtént!

tek előnye saját érdekük, mert itt is előtérbe jutna az átirási üzlet azon előnye, hogy a bank feleivel, és pedig igen sok üzletfelével bensőbb összeköttetésbe jut és oly ügyletek lebonyolitására is alkalmat nyer, melyektől különben is elesnék, s melyek mellett még csak fokozódik a nagy előny, hogy a müveletek által áttekintést nyer üzletfele üzleti tevékenységéről s igy megbizhatóságáról. A kötelező telepités keresztülvitele mellett a folyószámla üzletág az intézeteknek mindenekelőtt üzleti forgalmát tetemesen növelné, üzletfeleivel az érintkezést behatóbbá tenné s igy természetesen az egyesek gazdasági tevékenységébe oly betekintést tenne lehetővé, mely ily mértékben eddig nem volt lehetséges s mi nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy minden egyes intézet üzletfelei tevékenységéről oly áttekintést nyerjen, mely ugy maga a forgalom, mint annak szolidsága, biztossága érdekében csak előnyösnek mondható. De bármily legyen is a látszólagos haszon ezen üzletágnál, a nagy forgalom tekintélyes hasznot biztosit s az érintkezés intenzivitása másnemü ügyletekre is vezet s indirekt uton is produktivvá válik. Az egyes intézetek között fennálló elszámolás az egymásközti viszonyt szabályozza összességében, a telepitvények, tartozások és követelések kicserélése már annyiban is produktivvá válik — mint már érintettük — hogy a nagyszámu személyzetet a minimumra szállitván le, az egyes üzletek elintézésére szánt idő-, erő- és pénzköltség megtakaritása által is nem megvetendő hasznot eredményez.

A pénzintézetek a leszámitolással, üzletkörük ezen, mondhatni legfontosabb és legszámottevőbb ágával hozván kapcsolatba a folyószámlai összeköttetést, nagyot lendithetnek ez utóbbi üzlet fejlesztésén. Példa erre az osztrák-magyar bank átirási kényszert kimondó rendelkezése. Ezen intézkedés a közérdektől nyer szentesitést és fennakadás tárgyát nem képezheti soha.

Már most, ha a folyószámlatulajdonosok esedékes tartozásaikat telepités által számlájukon vezettetik keresztül, ugy bizonyára ugy a maguk, mint a megbizott intézet érdekében járnak el, mert fel vannak mentve a kötelezettség alól, hogy készpénzzel fizessenek. Mert föltéve, hogy ők a leszámitolt váltók kibocsátói és legutolsó forgatói, akkor az elfogadók az átirási forgalom utján akár a postatakarékpénztárt, akár a jegybankot véve igénybe, tartozásukat a hitelezők számlája javára utalják, ha pedig mint elfogadó szerepel a váltón, akkor az számlája terhére vezetve, kiegyenlitést nyer esetleges követeléseiből. Viszont a pénzintézet fel van mentve azon időt és erőt rabló szolgálat alól, hogy telepités nem létében a váltót az intézvényezett elfogadó lakásán fizetés végett

bemutassa s ott az illető féltől készpénzben beszedje. De nemcsak idő- és erőveszteség ez, hanem még pénzügyileg is fontos tényező, mert a beszedési szolgálat nagy személyi és dologi kiadásokkal jár (e mellett még mindig fenforog a csalás, elveszés, lopás stb. veszélye), a mi a leszámitolás alkalmával mind nem vehető tekintetbe és nem is vétetik tekintetbe s igy mint ellenérték nélkül teljesitett szolgálat, improduktiv marad. A beszedési üzlet improduktivitása mellett még azon előnyt sem nyujtja, hogy tudakozódási (informativ) szolgálatot is teljesitsen egyúttal, miután sem azok, kik rendszerint a beszedéssel meg vannak bizva, a körülmények és viszonyok megitélésére kellő kereskedelmi műveltséggel nem birnak, sem pedig az egyes feleknek a fizetésnél tanusitott viselkedéséből azok hitelviszonyaira biztos következtetést vonni nem lehet.

Kivételt képeznek oly értékek, melyek egyenesen beszedés végett vétetnek át, melyeknél beszedési dijat számitanak fel s igy produktiv üzletágat képeznek. Innen van az, hogy pl. Budapesten is a nagyobb intézetek váltóikat lejárat előtt rendszerint vagy visszleszámitoltatják az osztrák-magyar banknál, hogy a beszedés terhes kötelmétől szabaduljanak, vagy pedig bizonyos dij mellett az e czélra is alakult giro- és pénztár-egyletnek adják át. Látjuk ezekből, hogy mily fontos és véleményünk szerint szükséges, hogy a pénzforgalom egyszerüsitését elérjük (az átirási üzlettel kapcsolatos elszámolási intézmény fejlesztése czéljából) a telepitések általánositását keresztülvinni.

Ezen első lépcsőfokot pedig csak ugy érhetjük el, ha a leszámitolás és viszontleszámitolás egymást követő, esetleg hosszu lánczolatánál azon elvet hangoztatjuk, hogy:

azon intézet vagy leszámoló, ki a láncz első szeme gyanánt szerepel, üzletfelei és a saját érdekében esetleg önmagát vagy megbizott bankját téve telepessé, az elszámolási gépezet egy szükséges alkatrészét képezné.

Bármely irányban haladjon már most azon kötelezettség geografiai utja, az intézetek egymásközti leszámolása ujból visszatereli az eredetihez s ugyancsak átirásokkal, készpénz nélkül emeli a forgalmat akkor, midőn abból primitiv eljárással talán sok idő- és pénzveszteség származott volna.

Lássunk csak néhány példát. A kerületi hitelbank Monoron leszámitolja Erős János váltóját, melyen Dénes Pál az elfogadó. A kerületi hitelbank magát jelöli ki telepesül, természetesen Dénes Pál tudtával. Viszont leszámitoltatja a váltót egy budapesti intézetnél, melynél folyószámlával birván, a lejárat napján csekkel

vagy pedig követelésével rendezvén tartozását, váltóját visszaváltja a nélkül, hogy a pénzküldéssel magának költséget és fáradságot okozott volna. Ő viszont esetleg ugyanily uton jár el adós ügyfelével. Ez a legegyszerübb eset. Tovább menve: ha ezen kerületi hitelbank váltóját a vele Budapesten összeköttetésben s folyószámlai elszámolásban levő intézetnél letett folyószámláján telepiti, s a budapesti intézet váltóját Bécsben az Union Banknál leszámitoltatja s ez viszont a monarchia fő pénzforrását, a jegybankot veszi igénybe, ennél leszámitoltatja a váltót, akkor a következőket látjuk:

a telep helye Budapest a budapesti intézet a kerületi hitelbank folyószámláján. A jegybank a leszámitolt váltót Bécsből Budapestre küldi. Itt a lejárat napján a »leszámoló-egylet«-ben a budapesti intézetnek tartozásként átadatik s ez viszont fedezetet nyervén a kerületi hitelbanktól, azokat eredetéhez visszaszármaztatja. Még egyszerübb természetesen az eljárás akkor, ha az egymásközt elszámoló felek egy piaczon laknak.

Ez volna tehát egy további lépés, mely a pénzforgalom egyszerüsitésének eléréséhez vezetne s mely intézkedés keresztülvitele rohamosan emelné első sorban az elszámolási forgalmat, áldásosan hatna természetesen csek-forgalmunk emelkedésére is és igy más képet nyerhetnénk rövid idő alatt az átirási üzlet forgalmáról is, mely körülmények által közel lennénk az uthoz, mely minket is a nyugot magas pénzügyi egyszerüségéhez vezetne, mi következményeiben financziális erőnk emelkedését érezhetővé tenné nemcsak a hazai élet minden terén, de a külföldön is. A valutarendezés előtt állva, még arra is figyelmessé kell lennünk, hogy nagy készpénzmegtakaritással járó fizetési módozatok erőteljes fejlesztése által mi tulajdonképen a valutarendezés talaját is előkészitjük, romboljuk az akadályokat utja elől, midőn a készfizetések elé azok minél kisebb mérvben való igénybevételével lépünk. Bizony ezzel vállvetve nemzeti feladatot teljesitenénk!

Mondja ki a jegybank elvül, miként kimondotta az átirási kényszert, hogy rendszerint csak oly váltókat fogad el leszámitolásra, melyek telepitve vannak, dobja igy be az első követ a tiszta viztükörbe, a mind nagyobb köröket leiró tovaterjedő hullámgyürüket bizonyára lelkes kötelességérzettől áthatva fogná fel hazánk mindig hazafias pénzügyi világa!

DIE

ENTWICKELUNG DES GIROVERKEHRS

IN

UNGARN

*

VON

Antal

(ANTON) KOCH JUNIOR

*

Separatabdruck aus dem Maihefte der im Auflage der ung. Akademie der Wissenschaften herausgegebenen Zeitschrift: »Közgazdasági Szemle«.

WIEN, 1899

IM COMISSIONSVERLAG DER MANZ'SCHEN UNIVERS. & HOFVERLAGS-BUCHHANDLUNG

Quellenwerke:

Julius Kautz: Nemzetgazdaságtan (Nationalökonomie). Bd. II.
Dr. Béla Földes: Társadalmi gazdaságtan (Socialökonomie). Bd. II.
Emil Edler von Mecenseffy: Die Verwaltung der Öst.-ung. Bank 1886—1895.
XX. ordentliche Jahresversamlung der Öst.-ung. Bank am 3. Feber 1898.
XXI. ordentliche Jahresversamlung der Öst.-ung. Bank am 3. Feber 1899.
Dr. Bubenik: Die Technik des Giro-Verkehrs bei der Österreichisch-Ungarischen Bank. Wien. 1888.
Dr. Alexander Halász: A póstatakarékpénztár Cheque- és Clearing-forgalmáról. (Über den Cheque- und Clearing-Verkehr der Postsparkasse.) Im 1889-er Jahrgang der »Nemzetgazdasági Szemle«.
Dr. Alexander Halász: A Cheque- és Giro-rendszer (Das Cheque- und Giro-System). Separatabdruck aus dem Werke »Közgazd. ismeretek tára.«
Dr. Alexander Halász: A m. kir. Póstatakarékpénztár. (Separatabdruck aus dem Januarheft vom Jahre 1899. der Zeitschrift: »Magy. Közgazd. Értesitö.«)
Statuten der Budapester Giro- und Kassenverein A. G.
Geschäftsbericht der Direktion der Budapester Giro- und Kassenverein A. G. über das vom 1. Januar bis 31. Dezember währende fünfte Geschäftsjahr.
Die einschlägigen Artikel aus dem »Pallas Lexikon«, dem »Athenaeum Kézi-Lexikon«, den Brockhaus und Meyer'schen Konversations-Lexikons.
Noël: Les Banques d'Emission de l'Europe.

Budapest. Buchdruckerei A.-G. Athenaeum.

Der Cheque- und Clearingverkehr der durch den G.-A. IX: 1885 gegründeten königl. ungarischen Postsparkasse wurde im G.-A. XXXIV: 1889 geregelt, welcher am 1. Januar 1890 ins Leben trat. Schon früher, im Jahre 1880, hat die Österreichisch-ungarische Bank in Budapest das Girogeschäft organisirt, doch beginnt sie dieses Geschäft erst 1888, in welchem Jahre sie auch den Budapester Saldirungs-Verein (Clearinghouse) begründet.

Es ist also zum Theile bereits ein Decennium, seit der Einbürgerung dieser Institutionen bei uns verstrichen und aus diesem Anlasse wird es nicht ganz ohne Interesse sein, wenn wir, unter Berührung des Cheque- und Saldirung-Geschäftes, welche das Girogeschäft gewissermassen nähren und eine wesentliche, organische Ergänzung desselben bilden, so dass wir ihrer, wenn auch kurzen Behandlung nicht aus dem Wege gehen konnten — die Resultate der zehn Jahre darstellen, das Mass des Fortschrittes nachweisen, uns mit den, die Entwickelung im günstigen Sinne beeinflussenden Faktoren befassen und die Ursachen suchen und nachzuweisen trachten, welche den Fortschritt gehemmt haben. Nach einer Vergleichung und Berücksichtigung all dieser Umstände, werden wir dann eine Modalität anführen, mit deren Hilfe vielleicht grössere Resultate erzielt werden könnten, als bisher. Wir haben hiebei immer und überall ausschliesslich die vaterländischen Verhältnisse in hervorragender Weise gewürdigt, denn für uns ist ja dies das Interessanteste und Wichtigste; wobei wir zu der Überzeugung gelangt sind, dass irgend ein in absoluter Form aufgestelltes Princip oder eine solche Institution ohne gehörige Berücksichtigung der individuellen Verhältnisse und Zustände, des Volks- und des Nationalcharakters nicht durchgeführt werden kann. Obgleich der in der allgemeinen menschlichen Natur liegende Konservatismus auch bei uns in hohem Maasse vorhanden

ist, so dass wir konstatiren müssen, mit welch' grossen Schwierigkeiten unsere Institution zu kämpfen hat, so sind wir doch für die erspriesslichen Ideen des Westens immer empfänglich, wir sind bestrebt, sie in einer, unseren Zielen entsprechenden Weise zu benützen und wenn sie sich bewähren, so sind wir im Stande, ihnen einen nationalen Charakter zu verleihen, so dass sie uns gewissermassen zu Fleisch und Blut werden.

Wir erwähnen dies deshalb, weil bei uns die Vorbedingungen zu den von uns behandelten Institutionen fehlen, jene Vorbedingungen, welche in England und in den Vereinigten Staaten zu einer so mächtigen Entwickelung dieser Einrichtungen geführt haben; dies ist denn auch der Grund jener Abzweigung, welche sich hinsichtlich des Girosystems vollzogen hat, indem sich einerseits unter Einwirkung der englisch-amerikanischen Verhältnisse, andererseits unter Einwirkung der kontinentalen Umstände zweierlei verschiedene Formen des Giroverkehrs entwickelten (unser Verkehr ist hauptsächlich nach deutschen Mustern eingerichtet). In welcher Weise und in welchem Maasse also diese Institutionen sich bei uns in Zukunft gestalten und entwickeln und wie sie sich mit den vaterländischen Institutionen verschmelzen werden, darauf kann man heute kaum eine sichere Antwort geben, ich glaube jedoch nicht zu irren, wenn ich behaupte, dass sich Faktoren finden werden, welche den Mangel jener Vorbedingungen wenn auch nicht vollkommen, so doch in einer uns ganz befriedigenden Weise ersetzen und unseren Giroverkehr in jene von finanziellen Gesichtspunkten ideale Richtung leiten werden, welche die ursprüngliche Bestimmung der Institution bildet.

Wenn die gegenwärtige, wenn auch bescheidene, aber gewissenhafte, wohlwollende und mit unerschütterlicher Überzeugung verfasste Arbeit die Aufmerksamkeit nicht nur derjenigen, die für unser volkswirthschaftliches Leben Interesse haben, aber auch der massgebenden Kreise auf unseren Gegenstand leiten würde, so würden wir hierin einen, durch unsere Arbeit nicht ganz verdienten auszeichnenden Lohn unserer Bemühungen erblicken, welcher uns als wirksame Aneiferung zur künftigen Thätigkeit dienen würde.

Ich komme schliesslich einer angenehmen Pflicht nach, wenn ich meinem g. Freunde, Franz Vollnhofer, meinen herzlichen Dank dafür ausspreche, dass er mich in der Ausarbeitung einzelner Details und durch Klärung anderer Details im Wege fachmässiger Diskussionen in meiner Arbeit so wirksam unterstützt hat.

Bei jener Erfahrung, dass ich für das Girogeschäft sowohl in volkswirthschaftlichen, als auch in Fachkreisen nicht jenes Interesse fand, welches die grosse Tragweite und Wichtigkeit dieses Geschäftes verdient, ist es nur natürlich, dass erfahrungsgemäss das Wesen der Cheque-, Giro-, Conto-corrent- und Saldirungsgeschäfte in der Praxis gewöhnlich miteinander verwechselt wird. Zum Zwecke der Klärung und Vereinfachung der Begriffe versuchen wir im Folgenden das Girogeschäft in seiner heutigen Form darzustellen, so wie es sich bei uns entwickelt hat, u. zw. im Zusammenhange mit dem Chequegeschäft und mit dem Saldirungswesen. Ich will hervorheben, dass der Verkehr des Girogeschäfts durch das Chequegeschäft und das Saldirungswesen so wesentlich beeinflusst wird, dass es nur mit Einbeziehung dieser beiden Geschäfte und infolge der wirksamen Förderung und Entwickelung derselben in der jüngsten Zeit einen stärkeren Fortschritt aufzuweisen hat.

Als Grundlage des Girogeschäfts in seiner heutigen Form können wir das Contocorrentgeschäft betrachten, obgleich diese Unterscheidung keine prinzipielle Bedeutung besitzt, sie verweist nur auf die nahe Verwandtschaft, welche zwischen diesen beiden Geschäftszweigen besteht.[1] Wir finden auch Unterschiede zwischen den Beiden, doch sind diese absolut nicht solcher Natur, dass sie die beiden Geschäfte schroff von einander trennen würden und sie könnten sich bei einer in anderer Richtung fortschreitenden Entwickelung auch ändern, andererseits aber bezeichnen gerade sie die Richtung der Entwickelung des Girogeschäftes, in welcher diese in der Monarchie, beziehungsweise in unserem Vaterlande fortschreitet.

Bei dem Contocorrentgeschäfte tragen die Einlagen gewöhnlich Zinsen, während das Girogeschäft sich so gestaltet hat,[2] dass sich bei ihm die Einlagen gar nicht, oder im Verhältniss zum Bankzinsfuss nur sehr mässig verzinsen. (Für den Verkehr der Postsparcasse setzt das Gesetz ein Maximum von 3% fest, heute zahlt die Postsparkasse 2%.) Im Girogeschäft kommen vor: die sogenannte Stammsumme (Stammeinlage, Minimalguthaben), welche für jeden Inhaber eines Contos im Verhältniss zu dem, von ihm erreichten Gesammtverkehr einen, den Anstalten zur Verfügung stehenden stabilen Geldfond bildet, dessen Zinsen den

[1] Im Statut der Österreichisch-ungarischen Bank (Artikel 56) z. B. finden wir die beiden identifizirt in folgendem Ausdrucke: ». . . . Conto-corrent- (Giro) Geschäft . . .«

[2] Auf die Motivirung dieser Gestaltung werde ich noch zurückkommen.

Gegenwerth für jene Dienste und Kosten der Anstalt repräsentiren (heute z. B. bei der Öst.-ung. Bank infolge der Geringfügigkeit der Stammeinlagen und des Giros im Allgemeinen noch nicht im entsprechenden Werthe), welche die Einführung und Aufrechterhaltung des Girogeschäftes erfordert.

Wenn wir einen etwas tieferen Blick in unser Geschäftsleben werfen, so erhalten wir die Erklärung des eigenthümlichen Charakters und der Gestaltung des Girogeschäftes. Das Contocorrent ist ein Conto mit stabilem Charakter, das Giro-Conto hat einen durchlaufenden Charakter, es vermittelt die Verrechnung. Das Contocorrent ist das Conto kleinerer Geschäftsleute, besonders aber solcher Capitalbesitzer, die nach ihrem Kapital sichere, fixirte Zinsen geniessen wollen, die placirten Summen selten in Anspruch nehmen und besonders auf die sichere Fruktifizirung Gewicht legen. Dem gegenüber ist das Giro-Conto das Conto der Geldinstitute, der Grosshändler, Bankiers (bei uns besonders derjenigen, die sich mit Escompte befassen), die Summen laufen nur durch das Conto, um auf ihren Bestimmungsort zu gelangen, es werden Zahlungen geleistet, aus verschiedenen Geschäften herrührende Schulden und Forderungen abgewickelt, mit einem Wort, das Fluktuiren der Summen ist beständig, aber ein ständiges Capital, — abgesehen von der Stammsumme — bleibt nicht auf dem Conto. Bei einer solchen Gestaltung des Girogeschäftes ist die eventuelle Nichtverzinzung offenbar von geringer Bedeutung, trotzdem aber bleibt die wichtige Frage offen, ob nicht ein grösserer Aufschwung des Girogeschäftes erwartet werden könnte von einer solchen Institution, welche die gesammten, auf dem Giro-Conto befindlichen Summen verzinst, für die Verrichtung der Operationen und als Entgelt für die Auslagen aber Gebühren einhebt? — Das letztere System ist bei uns bei der Postsparkasse in Anwendung gekommen, das erstere ist jenes System, welches auch die Österreichisch-ungarische Bank acceptirt hat. Wir erwähnen an dieser Stelle blos, dass in banktechnischer Hinsicht das, die Einlagen unverzinst lassende, also die Operationen ohne Gebühren vollziehende System viel klarer und einfacher ist, da so das Giro nicht einerseits durch Zinsen-, und andererseits durch Gebührenverrechnungen komplizirt wird, so dass auch die Geschäftsgebahrung frischer und rascher ist. Das Interesse der Contoinhaber und somit auch das volkswirthschaftliche Interesse sprechen wohl für die Verzinsung, es ist aber nicht gewiss, — dies hängt von der jeweiligen Höhe und Stabilität der Einlagen ab, — ob die Zinsen jene

Summen beträchtlich übersteigen würden, welche als Gebühren zu bezahlen sind. Die Erhöhung der Einlagen würde jedenfalls auch für die Anstalten Wichtigkeit besitzen, da so die Capitalkraft wachsen würde, welche zu fruktifizirbaren Investitionen auf kurze Fälligkeit verwendet werden könnte. Die Summe der Einlagen auf Girocontos betrug Ende 1890 bei der Öst.-ung. Bank 4·034 Millionen Gulden, also absolut keine hoche Summe, verglichen mit den Girobeständen der eine ähnliche Organisation besitzenden (also gleichfalls keine Zinsen zahlenden) deutschen Reichsbank, welche sich am Ende des erwähnten Jahres auf 248·149 Millionen Mark beliefen. Die Bestände der Österr.-ung. Bank weisen auch heute keine wesentliche Erhöhung auf.

Wir suchen die Ursache des hier zu Tage tretenden grossen Unterschiedes in der geschäftlichen Entwickelung der beiden Völker. Dort ist man von den, mit dem Giroverkehr verbundenen grossen Vortheilen bereits ganz durchdrungen und man macht von ihm Gebrauch, da dies Allen zu Gute kommt. Wir haben dieses Niveau noch nicht erreicht, bei uns erblickt der Contoinhaber den grossen Vortheil in der Verzinsung, zur Ausnützung der Vortheile fehlt oft sogar die Möglichkeit. Diese Thatsache spiegelt sich auch in dem Umstande wieder, dass wir, wenn wir vom eigentlichen Contocorrentgeschäft sprechen würden, welches alle Banken in ihren systematischen Geschäftskreis aufgenommen haben, eine lebhaftere Entwickelung konstatiren könnten. Das Contocorrentgeschäft kann aber in seiner heutigen Form bei uns nur im öffentlichen Verkehr eine Rolle spielen, da unsere Geschäfte kein ausgebreitetes Filialennetz nach Art der Centralnotenbank haben, es kann aber, auch hievon abgesehen, nicht alle Vortheile des Girogeschäftes bieten. Mit der Weiterentwickelung unseres Handels und unseres finanziellen Lebens und besonders nach der Valutaregulirung, werden wir vielleicht die Zeit erreichen, in welcher jeder bessere Kaufmann, sowie er seine Firma protocolliren lässt, auch ein Giroconto haben wird, welches er gleichfalls als einen nothwendigen und wesentlichen, ergänzenden Bestandtheil seines Geschäftes betrachten wird.

Einen weiteren Unterschied zwischen Contocorrent und Girogeschäft finden wir darin, dass, während ein beträchtlicher Theil der Contocorrents auf Grund der bei der Bank deponirten Werthe eröffnet wird und der Contoinhaber über die ihm zu Gute geschriebenen Zinsen dieser deponirten Werthe oder bis zu einem gewissen Perzentsatz auch über die Werthe selbst (in Form des Darlehensgeschäfts) verfügen kann; während ferner im

Contocorrentgeschäft die Forderungen auf Grund der verschiedensten Geld- und Kreditoperationen entstehen können (Hypothekar-Credit, persönlicher Credit u. s. w.), welche als Grundlage der Entstehung verschiedener Contocorrents dienen; — bei dem Girogeschäft all' dies ausgeschlossen ist, denn die Bank kreditirt streng genommen nicht, und auf dem Girokonto erscheint ausschliesslich der reine Endertrag eines Geschäftes als Forderung, über welche der Contoinhaber verfügen kann. Dies ist aber unseres Wissens nur bei der deutschen Reichsbank und bei der Öster.-ung. Bank der Fall, denn die Banque de France z. B. hat schon mehrerlei Girokontos.

Es giebt nämlich:

1. Contos, mit Wechselescomptirungsrecht, welche den Kontoinhaber berechtigen, Wechsel zum Escompte einzureichen, über seine Forderungen mittelst Cheques zu verfügen, bei der Bank unentgeltlich zu domiciliren, und die Bank zur Vollziehung seiner Zahlungen zu benützen. (Dies entspricht dem Girosystem der Öster.-ung. Bank.)

2. Contos mit der Erlaubniss zur Aufnahme von Vorschüssen, selbstverständlich mit Verzinsung.

3. Contos mit Depositen verknüpft, welche nach Depositen eröffnet werden, über welche der Inhaber mittelst Cheques disponiren kann. (Das ist unser eigentliches Contocorrentgeschäft.)

4. Gewöhnliche Girocontos, welche dem Inhaber mit Ausnahme der Wechselescomptirung, die unter 1 aufgezählten Rechte übertragen.

Es giebt ferner noch auswärtige Contos, für solche Parteien, deren Wohnort sich nicht auf dem Bank Platze befindet. Diese geniessen dieselben Rechte und Vortheile, wie die oben Aufgezählten.

Die ziffermässigen Daten geben für das Jahr 1897 das folgende Bild: Zahl der gesammten Contoinhaber: 27.304. Diese Zahl vertheilt sich nach den verschiedenen Arten der Conto's folgendermassen:

1.	5967	21·85 %,
2.	8618	31·56 %,
3.	7229	26·48 %,
4.	5490	20·11 %.

Der Verkehr der Giroconto's belief sich im Jahre 1897 auf 43 Milliarden Francs.[1]

[1] Dr. Alexander Halász: »Közgazdasági ismeretek tára«. Átutalási (Giro) forgalom.

Bei Girogeschäften erfordern die einzelnen Anstalten auf das Strengste die Intacthaltung der Stammeinlagen, was besonders auch im Interesse der ungehinderten Abwicklung des Chequeverkehrs sehr motivirt werden kann.

Endlich ist es — wenn dies auch nicht richtig ist — zu einem wesentlichen Unterschied zwischen dem Contocorrent und Girogeschäft geworden, dass das Girogeschäft in untrennbarer Verbindung mit dem Chequeverkehr inaugurirt wurde, da der Contoinhaber über seine Forderungen ausschliesslich nur mit Cheques disponiren kann, während im Contocorrentgeschäft diese Disposition mit Umgehung des Cheques nicht nur mittelst Anweisung, sondern auch auf Grund brieflichen Auftrages getroffen werden kann, welches Vorgehen dem Zweck, den wir zu erreichen trachten müssen, schnurstracks zuwider läuft. Wenn dieser Umstand bei dem Contocorrentgeschäft nicht obwalten würde, so würde es nichts motiviren, dass wir überhaupt einen Unterschied zwischen Contocorrent- und Girogeschäft machen und wir würden einfach von verzinsten und nicht verzinsten Contocorrents sprechen.

Wir stehen so in einem Entwickelungsprocess, im Laufe dessen sich das Contocorrent und die Anweisung im grossen Geschäftsverkehr der neueren Zeit zum Giroconto und Cheque umgestaltet haben. Infolge der engen Verbindung, welche zwischen Giro- und Chequegeschäft besteht, werden wir im weiteren Verlaufe unserer Erörterungen das Girogeschäft als einen solchen Begriff auffassen, welcher eo ipso auch das Chequegeschäft in sich begreift.

Bei Kautz[1] finden wir folgende Definition des Girogeschäftes: »Das Girogeschäft besteht daraus, dass Kaufleute, die in derselben Stadt wohnen, in einem gemeinsamen und gegen jede Gefahr (namentlich Diebstahl, Feuerschaden u. s. w.) gehörig geschützten Lokal edles Metall entweder in Barren oder in geprägter Form ständig deponiren und dann ihre Käufe und Verkäufe untereinander auf Grund eines bei der Anstalt geführten Hauptbuches auf solche Weise bewerkstelligen, dass aus der betreffenden Metallsumme eines jeden soviel, als der Werth der von ihm gekauften Waaren ausmacht, zur Metallsumme des Verkäufers überschrieben wird.« Dies ist die alte Form des Girogeschäftes, welches heute, abgesehen von den Grundprinzipien, inhaltlich wesentliche Aenderungen erlitten hat. Diese sind in kurzen Zügen die Folgenden:

[1] Nemzetgazdaságtan (Nationalökonomie) II. 391.

1. Der ausschliesslich lokale Verkehr wird infolge der Überschreibung von einem Markt zum anderen zu einem interlokalen Verkehr. Es bildet sich demnach ein Netz, welches mit seinen Zweigen das ganze Land bedeckt und die Basis giebt, auf welcher wir weiter bauen können.

2. An Stelle von ausschliesslich edlen Metallen werden Werthe im Allgemeinen (Geld, Wechsel mit kurzer Fälligkeit, Werthpapiere u. s. w.) behufs Gutschreibung übergeben.

3. Zum Zwecke der möglichsten Ausdehnung des Geschäftes können (da sich mit der Zahl der Theilnehmer auch die vom Geschäft gebotenen Vortheile vermehren) Überweisungen auch von Seiten solcher Personen erfolgen, welche nicht Contoinhaber sind, während in früherer Zeit das Giro blos unter Contoinhabern möglich war.

4. Die Einlagen können heute — wie bereits erwähnt — auch Zinsen tragen (obgleich die meisten der Anstalten keine Zinsen zahlen), während die alten Anstalten überhaupt keine Zinsen zahlten.

Die Bedeutung des Girogeschäftes wächst noch mehr, wenn es den Dienst der Saldirung übernimmt. Es erscheint hier eine Verkettung, welche sich aus den gegenseitigen Verrechnungen ergiebt und gleichwie einzelne Wirthschaften oder Privatleute unter einander, wie besonders in England und den Vereinigten Staaten durch Vermittlung ihrer Bankiers, die für sie die Agenden der Zahlung, Verrechnung und Geldgebahrung versehen, Verrechnungen pflegen, ebenso verrechnen auch die Bankiers und Banken im Saldirungs-Verein — Clearinghouse — ihre Schulden und Forderungen, wodurch sie ihre Arbeit unendlich erleichtern und den verwickelten Zahlungsmechanismus vereinfachen, indem sie nach der auf dem Papier vollzogenen Kompensation ihrer Forderungen und Schulden nur die übrigbleibende Differenz im Baaren bezahlen, oder nicht einmal dies thun, sondern die Schuld oder die Forderung einfach auf ihr Giroconto übertragen und so die Baarzahlungen ganz vermeiden. Von einer Nation, welche diese finanzielle Vollkommenheit im Geschäftsverkehr im Allgemeinen erreicht hat, können wir mit Recht sagen, dass sie auf jene Höhe gelangt ist, von welcher sie die weiten Gefilde des grossartigen Verkehrs überblicken und einen mächtigen Welthandel ganz in ihrer Macht halten kann.

Es ist der Mühe werth, einen kurzen Blick auf die Abstufungen der allgemeinen Entwickelung des Girogeschäftes nicht nur in Ungarn, sondern auch im Auslande zu werfen, da wir so

mehrere Momente antreffen, welche nicht nur würdig sind, unser Interesse zu erwecken, sondern welche auch beweisen, dass das Girogeschäft eigentlich die älteste Form, sozusagen den Kern des Bankgeschäftes entwickelt hat. Während die meisten Geschäftszweige, mit welchen sich Banken und Geldanstalten überhaupt heutzutage befassen, wenn auch nicht in der neuesten Zeit, so doch in neuerer Zeit entstanden sind, können wir die Grundlagen des Girogeschäftes, ebenso wie die des Geldwechselgeschäftes schon in der fernen Vergangenheit antreffen. Obgleich uns keine Daten zur Verfügung stehen, so ist es doch sehr wahrscheinlich, dass irgend eine Form des Girogeschäftes schon den Römern bekannt war. Hierauf lässt der blühende Welthandel schliessen, mit welchem Rom gleichfalls alle Länder beherrschte, dies lässt sich aber auch aus der hervorragend praktischen Denkart der Römer folgen. Von einer weiteren Entwickelung zu Beginn des Mittelalters ist wohl nichts bekannt, aber auch bezüglich dieses Zeitalters können wir Aufklärungen erhalten, wenn wir Endemann citiren, demzufolge »bei Märkten die Ausgleichung von Forderungen und Schulden schon im Mittelalter ohne Geld erfolgte, so dass die Besucher der Märkte sozusagen nur das, für das Leben nöthige Geld mit sich brachten und nichts so sehr scheuten, als Baargeldforderungen.«[1] Wie es scheint, hat sich auch die älteste bekannte Bank, welche 1157 vom Dogen Michael Vitalis in Venedig begründet wurde, mit dem Girogeschäft befasst. Diese Bank nahm nämlich von Privatleuten Einlagen an, war also eine Depositenbank. Jeder Depositeninhaber konnte sein Depositum theilweise oder ganz auf eine dritte Person überschreiben lassen. Der venetianische Handel hat sich so des Gold- und Silbertransports entledigt, der in den damaligen Zeiten oft mit Gefahren verbunden war. Der Connex, welchen wir bei den Girobanken zwischen dem Giro- und dem Depositengeschäft finden, ist besonders hervorzuheben, derselbe ist z. B. in Frankreich auch heute noch ein Mittel zur intensiveren Entwickelung dieses Geschäftes, und als wir von den Giro-Contos der Banque de France sprachen, haben wir gesehen, dass 26.48 Perzent derselben mit Depositen verknüpft sind. Die Einführung dieses Systems — in entsprechender Form und nach Massgabe der Möglichkeit — könnte, wenn sich auch das Geschäft vielleicht etwas komplizirter gestalten würde, nur von segensreichen Folgen

[1] Dr. Földes: Társadalmi gazdaságtan (Socialökonomie) II. 280. Anmerkung.

begleitet sein, — bei uns kommen heute nur im Saldirungsgeschäft aus Depositen herrührende Cheques vor.

Als erste Girobank kann — nach dem 1584 erfolgten Verschwinden der alten venetianischen Pivatbanken, die im Jahre 1587 begründete Banca di Rialto betrachtet werden. Die 1609 in Amsterdam gegründete Bank ist eine Depositen- und Girobank. Nach ihrem Muster entstanden 1619 die Hamburger Bank (welche am 31. Dezember 1875 aufhörte, in welcher Zeit die Filiale der deutschen Reichsbank an ihre Stelle trat) und in demselben Jahre eine zweite venetianische Bank, die Banca del Giro; später entstanden die Banken von Rotterdam, Nürnberg, Genua u. s. w.[1] Die englische Bank entstand viel später, war daher keine Girobank mehr. Die wichtigsten und besten Banken wurden auf folgende Weise gegründet und eingerichtet. Die Kaufleute der betreffenden Stadt deponirten bei der Bank eine gewisse Quantität Edelmetall (in Amsterdam mindestens 300 fl.) in Barren oder in Münzen, welche auf ihren Metallgehalt geprüft wurden. Dieses Depositum konnte nach dem Inventar jederzeit zurückgezogen werden, bis dahin aber wurde in den Büchern der Anstalt dem Depositär ein Conto eröffnet, auf welchem die ihm zu Gute geschriebene Summe in Evidenz gehalten wurde. Hatte der Betreffende einem anderen Contoinhaber eine Zahlung zu leisten, wurde die betreffende Summe einfach auf das Conto des anderen überschrieben. Die Bank hat die Zinsen nicht vergütet.

Die 1694 gegründete englische Bank tritt 1864 in das Londoner Clearing-house ein, welches schon 1773 bestand, vielleicht sogar schon früher gegründet wurde, (das Gründungsjahr ist unbekannt) und so als die erste und älteste Saldirungsanstalt betrachtet werden kann, wenn wir von den noch älteren ähnlichen Anstalten der schottischen Banken absehen. Damit hat auf dem Gebiete des Girogeschäfts eine bedeutende Entwickelung begonnen. Die Saldirung wurde dort hinsichtlich ihrer Wichtigkeit über das Girogeschäft gestellt und das Girogeschäft wurde zu einem Vermittler der Saldirung. Das Londoner und das New-Yorker Clearinghouse centralisiren heute bereits die Ausgleichung der Zahlungen in den betreffenden grossen Staaten.

Der Verkehr des Londoner Clearinghouse belief sich im Jahre 1896 auf $7^1/_2$ Milliarden Pfd Sterling (91 Tausend Millionen Gulden), der Verkehr des 1853 begründeten New-Yorker Clearinghouse (obgleich hier das System decentralisirt ist) auf

[1] Lukas Enyedi im »Pallas Lexikon« unter dem Titel »Bank«.

24 Milliarden Dollar ($69^1/_2$ Tausend Millionen Gulden). Dies sind so unerhört hohe Summen, über welche wir uns nur annähernd einen Begriff bilden können, wenn wir die von uns erreichten bescheidenen Resultate sehen. Von dem Verkehr wurde in London in den Jahren 1879—1880 82 Perzent blos durch Abrechnung abgewickelt. Der Verkehr des Clearinghouse von Melbourne (Australien) betrug im Jahre 1896 130.780,000 Pfund Sterling und umfasste 86.12% des Gesammtverkehrs. In Frankreich ist die entsprechende Verhältnissziffer 66.9%, in Italien 73.4%, in Deutschland 77.1%. Der »Budapester Saldirungsverein« hatte im Jahre 1898 einen Verkehr von 284·852 Millionen Gulden, von welcher Summe 21·836 Percent durch Abrechnung abgewickelt wurde.

In Ungarn nimmt die im Jahre 1841 privilegirte »Erste Ungarische Commercialbank« auch das Girogeschäft in ihren Kreis auf. In der von den Gründern im Mai 1830 ausgegebenen Aufforderung zur Zeichnung von Actien lesen wir: »Die Bank wird ihr vorgestrecktes Ziel dadurch zu erreichen trachten, dass sie . . . . . *b)* als Giroanstalt Gelder in Conventionsmünze als Depositen übernimmt, über welche der Eigenthümer unter Assignationen und im Wege von Auf- und Abschreibungen auf den hiezu bestimmten Kreditblättern für ein geringes Entgeld frei Verfügungen treffen kann. Für diejenigen aber, die bei der Bank keine besonderen Kreditblätter besitzen, aber doch Geld zu ihrer freien Verfügung in der Bank deponirten, werden von der Bank besondere a vista Assignationen zu beliebigen Gebrauch und Benützung ausgegeben werden.«[1]

Die kurze Aufzählung all dieser Daten hat — wir wiederholen es — nur einen Beweis dafür geliefert, dass wir die Grundlagen des heutigen transformirten Girogeschäftes in den veralteten aber ähnlichen Institutionen der verflossenen Zeiten auffinden können. Wir müssen hervorheben, dass gleichwie zwischen dem alten und dem neuen Girogeschäfte Unterschiede bestehen, welche durch die mächtige Entwickelung des letzteren nur wachsen, auch die Ursachen und Interessen, die dem alten Girogeschäft Leben gegeben haben und welche in unseren Tagen die Entwickelung beeinflussen, so wie auch die Ziele, welche das Girogeschäft zu erreichen strebt, andere geworden sind. Das heutige Girogeschäft gewährt dem Verkehr eine grosse Ersparniss, eine grosse Einfachheit und Sicherheit, der Cheque nimmt im Verkehr die

[1] Jakob Pólya: A pesti magyar kereskedelmi bank keletkezésének és 50 éves fennállásának története. Seite 247.

Rolle eines wichtigen Ersatzmittels für das Geld an und auch die Saldirung dient demselben Zwecke, indem sie mit minimalen Baargeldzahlungen einen nach Milliarden zählenden Verkehr abwickelt. Besonders der letzterwähnte Vortheil bildet in unseren Tagen, bei dem fortwährenden Steigen unseres wirthschaftlichen Verkehrs unbedingt grosse Bedeutung, welche Bedeutung nach Durchführung der Valutaregulirung nur zunehmen wird. Es muss jedoch betont werden, dass diese Organisation auf hoher Entwickelungsstufe auch die Krisen wesentlich schwerer gestaltet, da diese Krisen in solchen Ländern, in welchen viel Geld im Verkehr ist, nie so starke Erschütterungen hervorrufen (Frankreich).

Die alten Girobanken in ihrer früheren Bedeutung und Organisation haben jetzt keine Wichtigkeit mehr, da die Ursachen, um deretwillen sie gegründet wurden (schlechte Sicherheitsverhältnisse, sociale und wirthschaftliche Umstände u. s. w.), sowie auch die Zwecke, welchen sie dienen sollten (Vermeidung der aus der Benützung schlechten Geldes herrührenden Verluste, der mit dem Transport der Edelmetalle verbundenen Gefahren u. s. w.) heute schon zum grössten Theil nicht mehr bestehen. Auch Kautz erwähnt, dass in unseren Tagen Anstalten solcher Art (nämlich ausschliesslich Giro- [Depositen]Banken) kaum mehr Bedeutung haben, ihre drei Hauptvortheile, dass sie nämlich die Sicherheit der deponirten Werthe garantiren, die Stabilität der Valuta fördern, und ein sehr einfaches Zahlungsmittel bilden, haben unter den Rechts-, Finanz- und Kreditverhältnissen unserer Zeit kein Gewicht mehr, das Girogeschäft aber wird durch die modernen Depositenbanken zweckmässiger versehen.« Die Sache verhält sich thatsächlich so, dass es Banken, die sich ausschliesslich mit dem Girogeschäft befassen, in unseren Tagen nicht mehr giebt, die neueste Entwicklung der Banken hat zur vollständigen Beseitigung der Girobanken geführt.« Allerdings »weist das Girobankgeschäft auf eine niedere Entwickelungsstufe (des volkswirtschaftlichen und socialen Lebens) hin, auf welcher der Geld- und Wertverkehr noch ein langsamer ist und auf welcher viele schlechte Zahlungsmittel cirkuliren«, wir halten es jedoch für ein interessantes Symptom, dass dieses »auf eine niedere Entwickelungsstufe deutende« Geschäft in seinem Schoosse das Chequegeschäft trägt, welches heute so grosse Dimensionen angenommen hat, so wie auch das Saldirungsgeschäft mit seinen nach Milliarden zählenden Verkehr. Wir müssen also die grosse Wichtigkeit des Girogeschäfts umso mehr würdigen, — die Zahl der Contoinhaber als gleichbedeutsamen Faktor betrachtet —

mit je mehr Geschäftszweigen das Girogeschäft in Verbindung tritt und einen je grösseren Verkehr es umfasst.

Ein wesentlicher Wendepunkt in der Entwickelung des Girogeschäftes war selbstverständlich die Gründung von Saldirungsvereinen (Clearinghouse), da diese neue Institution dem Girogeschäft wieder einen mächtigen Verkehr zugeführt hat. Schulden und Forderungen erscheinen in den Girokonto's, wo sie auch das Revirement beträchtlich steigern, und die Differenzen werden gleichfalls hier ausgeglichen. Die vermittelnde Rolle spielt überall der Cheque. Den Einfluss, welchen die Saldirung auf das Giro-Revirement ausübt, können wir mit folgenden Daten illustriren: das Girorevirement der Österreichisch-ungarischen Bank belief sich 1872 nur noch auf 864·979 Millionen Gulden (dies ist nur der österreichische Verkehr), im Jahre 1873, im ersten Jahre des Bestandes des Wiener Saldirungsvereins schon auf 1229·148 Millionen Gulden. Wir müssen schon hier bemerken, dass die Höhe der Revirements keineswegs einen absoluten Beweis dafür bildet, dass das Girogeschäft seinen Zwecken, oder wir können sagen, den Intentionen der Bank entsprechend, in Anspruch genommen wird. Es ist jedoch unleugbar, dass die Einbeziehung der Saldirung in den Giroverkehr die Vortheile nur steigerte, welche das Geschäft theilweise auch in seiner alten Gestalt besass. Jene Vortheile, dass die Parteien das Zählen des Geldes, die Hin- und Hertragung desselben vermeiden, und somit sehr viel Zeit ersparen, dass sie mit den Unannehmlichkeiten der Aufbewahrung des Geldes verschont werden, dass die Werthverminderung und Abschleifung des Geldes (in den eine Metallvaluta besitzenden Ländern) vermieden wird, dass ferner die Theilnehmer am Girogeschäft — wie dies auch motivirt ist — einen grösseren Kredit geniessen, bestehen heute in gesteigertem Maasse. Die Bank steigert nur diesen Kredit der Contoinhaber und das Vertrauen, welches sich für sie äussert, indem sie auf die Realität des Cheques streng achtet und sich das Recht vorbehält, die Geschäftsverbindung jederzeit abzubrechen, sobald Cheques ausgestellt werden, welche mangels einer Forderung nicht ausgezahlt werden können. Dass aber der Kredit und die Vertrauungswürdigkeit der Girocontoinhaber thatsächlich als grösser erachtet wird, das können wir oft genug unter unseren Geschäftsleuten sehen, wo die Inhaberschaft eines Conto's immer als etwas Auszeichnendes, als etwas solches hervorgehoben wird, was einen Menschen von den anderen vortheilhaft unterscheidet. Die fakultativ ausgesprochene Wechselescomptirungsnorm der Öster.-ung. Bank, von welcher gewöhnlich nur die Wechsel von Girocontoinhabern

für den Escompte angenommen werden, gewährt eine genügende feste Basis für die Kreditfähigkeit des betreffenden Contoinhabers.

Die Vortheile des Girowesens hat auch unser unsterblicher Baross in vollem Maasse erkannt, da er, angeeifert durch die im Ausland erzielten grossartigen Resultate, beschloss, auch diesen Geschäftszweig in den Kreis der königl. ung. Postsparkassen aufzunehmen. Der Plan ist im G.-A. XXXIV: 1889 verwirklicht worden. Wir müssen die vom Girogeschäft gewährten Vortheile und die hohe volkswirthschaftliche Bedeutung derselben so sehr anerkennen, dass wir die Ansicht für selbstverständlich halten, nach welcher mit der derartigen Erweiterung der Thätigkeit der Postsparkasse in gleichem Maasse auch jene humane und auf das öffentliche Wohl gerichtete Thätigkeit, in deren Interesse die Anstalt hauptsächlich errichtet wurde, an Werth und Wirkung zunimmt. Unter sorgfältiger Beachtung unserer nationalen und volkswirthschaftlichen Interessen — aber auch nur so — wird nie beanständet werden können, wenn die kön. ung. Postsparkasse »ihre Überschüsse dem Staatsärar zuführt und zu einem Einkommenfaktor im Staatshaushalt wird.«

Unser Raum gestattet uns nicht die Thätigkeit der Postsparkasse eingehender zu behandeln, was natürlich die vollste Anerkennung dieser Institution absolut nicht tangirt. Dr. Alexander *Halász* hat in mehreren sehr vorzüglichen Arbeiten diese Institution so eingehend und gründlich behandelt, seine Erörterungen haben auch uns in mancher Richtung als Stützpunkte gedient, dass wir Neues in dieser Hinsicht nicht sagen könnten. Ich habe jedoch der Vollständigkeit zu Liebe in den Rahmen dieser Arbeit auch die von Dr. Halász mitgetheilten statistischen Daten aufgenommen, welche uns über die Grösse und das Anwachsen des Cheque und Clearingverkehrs der königl. ung. Postsparkasse aufklären.

Jahrzahl	Zahl der Contoinhaber	Postenzahl	Jahresverkehr in Millionen Gulden
1890	910	425.336	124.192
1891	1417	911.076	272.145
1892	1938	1,298.552	393.036
1893	2568	1,682.191	494.133
1894	3181	2,049.029	562.051
1895	3767	2,428.218	651.978
1896	4517	2,832.016	756.281
1897	5244	3,320.489	914.299

Für uns besitzt das Anwachsen der durch Überbuchung (Clearing) vollzogenen Ausgleichungen die grösste Bedeutung. In dieser Hinsicht kann bei der Postsparkasse folgender Fortschritt konstatirt werden:

Jahrzahl	bei den Einlagen	bei den Auszahlungen
1890	17.97 %	18.52 %
1895	21.16 %	19.91 %
1897	25.53 %	18.96 %

Das Anwachsen, welches einen der eigentlichen Natur und Bestimmung des Girogeschäftes entsprechenden Fortschritt zeigt, ist wohl nicht rapid, aber befriedigend. Wir müssen auch des Girogeschäftes der Österr.-ung. Bank gedenken, nicht blos wegen der schönen Resultate, welche diese Anstalt erzielt hat, sondern auch deshalb, weil sie neben der Postsparkasse die einzige Anstalt ist, welche seit einer langen Reihe von Jahren das schwere Werk des Wegbahnens vollzieht und weil wir über den Stand des Giroschäftes in Ungarn nur so ein volles Bild erhalten.

Bevor wir aber weitergehen würden, müssen wir der von dreizehn der angesehensten Budapester Geldanstalten und von der Firma Frankl & Comp. im Jahre 1894 gegründeten Giro- und Cassenverein A.-G. gedenken, als einer Institution, welche ausser der Abwicklung der Börsengeschäfte — in dieser Hinsicht bildet sie geradezu ein Clearinghouse — auch das Girogeschäft in seiner Gänze in ihren Geschäftskreis aufgenommen hat. § 6 der Statuten zählt einzeln alle jene Geschäfte auf, welche ausschliesslich die Girocontoinhaber der Gesellschaft in Anspruch nehmen können. Laut § 7 aber kann die Gesellschaft nur für in Budapest residirende Firmen und Personen Girocontos eröffnen. Die Einlagen werden wohl nicht verzinst, aber die Girocontoinhaber sind an dem Gewinne betheiligt, und zwar nach Maassgabe der Kapitalsummen, welche sie bei der Gesellschaft als zinsfreie Einlagen deponiren und der Zeitdauer, während welcher sich diese Summen im Laufe des Geschäftsjahres bei der Gesellschaft befanden. Die Partizipation an dem Gewinne ist jedoch kontingentirt, insofern als sie die jährlich vierpenzentige Verzinsung der erwähnten Kapitalsummen nicht übersteigen kann. Die Grösse des von der Gesellschaft im Jahre 1898 erzielten Verkehrs illustriren folgende Daten:

Der Giroverkehr betrug 590·188 Millionen Gulden. Die Girocontobestände beliefen sich am 31. Dezember auf 632.174 fl. 84 kr. Der Gesammtverkehr weist dem 1895-er Verkehr von 827·647 Millionen und dem 1897-er Verkehr von 618·882 Millionen fl. gegenüber eine Verminderung auf. Auf die Gesellschaft ausgestellte Geldcheques wurden 4982 Stücke im Werthe von 178.547,222 fl. 87 kr. und 95 Stück gekreuzte (für Überweisungen benützte) Cheques im Werthe von 10.348,013 fl. 69 Kreuzer, insgesammt also 5077 Stück im Werthe von 188.895,236 fl. 56 Kreuzer eingelöst. Hier kann im Verhältniss zu den Vorjahren eine Erhöhung konstatirt werden.

Bezüglich des Girogeschäftes der Öst.-ung. Bank entnehmen wir dem Werke Mecenséffy's: »Die Verwaltung der Öst.-ung. Bank 1886—1895« das Folgende:

Schon in dem vom 15. Juli 1817 datirten Statut der im Jahre 1816 begründeten Nationalbank wird für das Girogeschäft gesorgt, doch sind diese Bestimmungen bis 1841 absolut nicht in Kraft getreten, weil sich hiefür in der Handelswelt kein Bedürfniss zeigte. § 15 der alten Statuten lautet: »Sie übernimmt als Girobank von allen in Wien wohnhaften Aktionären, so lange diese in dieser Eigenschaft verbleiben, Gelder nach der Valuta zur Aufbewahrung, über welche durch Anweisungen oder durch Abschreibung von den zu diesen Zwecken eröffneten Conto's frei verfügt werden kann.« Wir sehen hier die grosse Gebundenheit des Geschäfts; nur »in Wien wohnhafte« und nur »Aktionäre« können sich Contos eröffnen lassen. Im Mai 1842 hat die Bank auf entschiedenen Wunsch des Kaisers eine Giroabtheilung eröffnet, nachdem auf Grund des vom 1. Juli 1841 datirten II. Privilegiums die auf das Girogeschäft bezüglichen Normen wesentlich modifizirt wurden, so dass das Geschäft für die Kaufmannswelt zugänglicher wurde, doch liessen sich nur wenig Firmen ein Conto eröffnen, und auch diese wenigen benützten die Conto's entweder gar nicht, oder blos zur Einhebung der fälligen Wechsel, also ausschliesslich zu solchen Zwecken, welchen allein zu dienen dem Geiste des Girogeschäftes vollkommen zuwiderläuft. Zur Deckung der wachsenden Einhebungskosten hat die Bank im Juni 1856 für die Wechsel der Giroabtheilung eine $^1/_4$ $^0/_{00}$-ige Taxe festgestellt, was ein rapides Fallen des Giroverkehrs (von 244·5 Mill. fl. im Jahre 1855 auf 29·9 Mill. fl. im Jahre 1857) zur Folge hatte. Dieses Fallen konnte weder die im Jahre 1864 erfolgte Aufhebung der Taxe aufhalten, noch auch das Experiment, dem Giroverkehr durch Errichtung eines Clearinghouse (des

Wiener Saldo-Saals) eine breitere Basis zu gehen. 1865 betrug der Giroverkehr 6·7 Millionen Gulden ö. W., 1866 belief er sich auf 6·3 Millionen Gulden (dies ist der kleinste Verkehr). Der Grund dieses minimalen Verkehrs ist in der grossen Staatsnoten-circulation zu suchen, von welcher dieses Jahr besonders denkwürdig ist. Hier sehen wir augenfällig den interessanten und bedeutsamen Zusammenhang zwischen Valuta- und Giroverkehr, da bei dem Papiergeld, welches nach Maassgabe der Nothwendigkeit vermehrt werden kann, nicht der Zwang vorhanden ist, mit den Zahlungsmitteln zu sparen und einen je grösseren Verkehr ohne Baarzahlungen abzuwickeln, während die Metallvaluta hiezu geradezu nöthigt, u. zw. nicht blos aus Bequemlichkeitsrücksichten und weil wir uns der mit dem Zählen, Wägen und Transportiren verbundenen Kosten entledigen wollen, sondern auch wegen des Zeitverlustes, und, was die Hauptsache ist, weil bei knappen Geldverhältnissen das Metallgeld nicht nach Belieben vermehrt werden kann. Dieser Zusammenhang mit dem Girogeschäft ist auch im Falle des vielen Baargeldes und wenig Baargeldes zu konstatiren und wir weisen in dieser Hinsicht nur darauf hin, dass in Frankreich, diesem an Geld so reichen Lande, das Girogeschäft auch heute noch keine entsprechende Höhe der Entwickelung erreicht hat.

Die neuere Steigung des Giroverkehrs kann theils auf die Aufhebung einer im Statut enthaltenen Beschränkung, laut welcher die Bank nur die Hälfte der im Wege des Giroverkehrs einlaufenden Gelder fruktifizirend placiren konnte, theils auf den lebhafteren Aufschwung des wirthschaftlichen Lebens zu Beginn der 70-er Jahre und auf die im Jahre 1872 erfolgte Umgestaltung des bisherigen »Saldo-Saales« zum »Wiener Saldirungs-Verein« zurückgeführt werden. Im Uebrigen blieb die Geschäftswelt allen auf die Belebung des Giroverkehrs gerichteten Bestrebungen auch weiterhin unzugänglich. Ende 1887 hatte die Wiener Hauptanstalt noch immer blos 16 Contoinhaber. In Budapest wurde das Girogeschäft im Jänner 1880 eingerichtet, bis 1887 aber liess sich keine einzige Firma ein Conto öffnen. (Bei den Filialen hat die Bank das Girogeschäft noch nicht eingeführt.) Nach Erlangung des 1887-er Privilegiums organisirt die Bank am 2. Jänner 1888 den interlokalen Verkehr, wobei die Giroeinrichtungen der deutschen Reichsbank als Basis genommen wurden, zugleich wird auch bei den Filialen das Girogeschäft eingerichtet. Der segensreiche Einfluss dieser Verfügungen bleibt auch nicht aus, die Erhöhung zeigt die nachstehende Tabelle. Für die Verzöge-

rung der Aufnahme des interlokalen Verkehrs bis auf den heutigen Tag kann die Bank kein Vorwurf treffen, da sie in ihren Verfügungen an die Artikel 84 und 110 der Statuten gebunden war.

Jahr	Zahl der Girocontos	Gesammtverkehr in Ungarn		
		Budapester Hauptanstalt	Provinz-Bankanstalten	Zusammen
		Tausend fl.		
1888	327	627.365	216.447	843.812
1889	797	735.514	325.247	1,060.761
1890	961	766.604	399.302	1,165.906
1891	1.267	1,098.152	504.641	1,602.793
1892	1.447	1,207.752	590.046	1,797.798
1893	1.849	1,701.207	765.637	2,466.844
1894	1.987	1,665.836	811.999	2,477.835
1895	2.120	1,823.144	871.250	2,694.394
1896	2.215	1,744.233	932.587	2,676.820
1897	2.275	2,075.890	951.688	3,027.578
1898	2.311	2,301.690	1,073.605	3,375.296

Die plötzliche Steigerung, welche sich von 1892 auf 1893 sowohl hinsichtlich der Zahl der Contoinhaber als auch hinsichtlich des Verkehrs zeigt, ist darauf zurückzuführen, dass die Bank — auch hierin dem Beispiel der deutschen Reichsbank folgend — im Feber 1893 — wie wir bereits erwähnt haben — prinzipiell aussprach, dass gewöhnlich nur Girocontoinhaber Wechsel zum Escompte einreichen können.

Dies ist das heutige Bild des Giroverkehrs, welcher, wie wir sehen, trotzdem die fast ausschliessliche Papiergeldcirculation unserer Monarchie ihm nicht günstig ist und trotz aller Hindernisse, welche verschiedene Vorurtheile und verknöcherte Gebräuche seiner Entwicklung auch jetzt noch in den Weg legen, auf seiner, sich auf die beiden Hauptanstalten und auf alle Filialen erstreckenden breiteren Basis, einen verhältnissmässig raschen Aufschwung genommen hat.

Auch im Laufe unserer weiteren Erörterungen wird die Richtigkeit des Prinzips zu Tage treten, dass die finanzielle Bildung eines Volkes in verkehrtem Verhältniss zu jenem Perzentsatz steht, welchen die in Baargeld erfolgte Ausgleichung der Zahlungen erreicht. Von diesem, das Maass des Fortschrittes

charakterisirenden Prinzip ausgehend und unsere vaterländischen Verhältnisse nach diesen Gesichtspunkten betrachtend, tritt noch mehr hervor, in welch' bescheidenen, um nicht zu sagen, primitiven Rahmen sich die konservativen, jedes finanziellen Ideals entbehrenden allgemeinen Geschäftsansichten und Prinzipien der in den verschiedenen Zweigen von Handel und Gewerbe thätigen Bürger, und demnach auch die geschäftliche Thätigkeit derselben bewegt. Dr. Halász charakterisirt die Lage in seiner, über unseren Gegenstand geschriebenen scharfsinnigen Arbeit im Jahre 1893 folgendermassen: »Während in den Staaten des gebildeten Westens das Cheque- und in engem Zusammenhang damit das Girosystem wirklich mächtige Symptome der Entwickelung zeigen, hat bei uns diese vollkommene Form der Zahlungsmittel kaum das primitivste Stadium überschritten.« Seither sind sechs Jahre verstrichen, das angeführte Urtheil entspricht aber noch immer den Verhältnissen. Der Fortschritt ist ein sehr langsamer, der kraftvolleren Entwicklung steht, abgesehen von vielen anderen, noch zu erwähnenden Faktoren, hauptsächlich die Ungeordnetheit unserer Valuta im Wege, in deren Regelung wir damals die grössten Hoffnungen setzten. Wir haben schon gesehen, dass das Ausland, insbesondere England und die Vereinigten Staaten, in der Gegenwart den grössten Fortschritt auf dem Gebiete des Geldverkehrs aufweisen, einen Fortschritt, bei welchem sie die »Vereinfachung« suchen, um die grössten Zahlungskomplikationen in der möglichst einfachsten und glattesten Weise zu lösen. Der Zweck dieser Vereinfachung ist die Verhinderung der Zeit- und Kräfteverschwendung, dies aber ist ein Streben von universeller volkswirthschaftlicher Wichtigkeit, auf dessen segensreiche Auswirkungen die schwellende staatliche und sociale Kraft hinweist. Allerdings werden auch unsere vaterländischen Zustände von der Einfachheit charakterisirt, dies ist jedoch nicht die ideale Einfachheit, welche den verwickelten Mechanismus der Geldoperationen durch eine aus dem Fortschritt fliessende Einfachheit ersetzt, sondern die Einfachheit der Primitivität, die niederste Stufe des Tauschverkehrs. So weit sind wir gekommen, dass wir für einen Geldersatz gesorgt haben, der Wechsel spielt auch bei uns eine wichtige Rolle und hat alle Schichten unserer Gesellschaft durchdrungen, damit sind wir aber auch zu Ende. Der Cheque ist bei uns noch immer ein fremdartiges Verkehrsmittel, das Contocorrent- und Girogeschäft befindet sich im Säuglingsalter und das rohe Prinzip des Nehmend und Zahlend bewegt den ganzen Mechanismus unserer Geldcirkulation. In England und in den Vereinigten Staaten

macht bei dem Ausgleich der Zahlungen im Verkehr das Baargeld nur 1 Perzent aus, der übrige Verkehr wickelt sich durch Giro oder mit Cheques, also im Wege des Arrangements ab. Bei uns ist es nur ein minimaler Bruchtheil — vielleicht 20% — des Gesammtverkehrs, bei welchem nicht das Baargeld das Ausgleichungsmittel bildet. Es sind dies die zwei entgegengesetzten Polarpunkte der Einfachheit der Zahlungsausgleichung, einestheils haben wir es mit der aus der finanziellen Kultur fliessenden idealen, andererseits mit der, dem ersten Stadium des Tauschverkehrs ähnlichen Einfachheit zu thun. Wir haben wohl keine zuverlässigen Daten über die Grösse des Chequeverkehrs in Ungarn, kennen aber unsere Geschäftsverhältnisse so weit, — besonders was die Provinzanstalten betrifft, — dass wir sagen können, dass unser Chequeverkehr im Verhältniss zu unserem Baargeldverkehr kaum ins Gewicht fällt, und selbst im nachweisbaren Chequeverkehr ist die Zahl solcher Cheques, mit welchen der Contoinhaber einfach Geld behebt, sehr gross. Fast ebenso verhält es sich mit dem Girogeschäft. Nur Banken, Sparkassen, einige grössere Kaufhäuser nehmen das, im eigentlichen Sinne des Wortes genommene Girogeschäft in Anspruch, nur diese nützen die grossen Vortheile aus, welche es bietet, daneben wandert die grosse Masse der Kapitalien, Millionen und Millionen in der bisherigen, zeit- und kraftverschwendenden Weise hin und her. Bei einer höheren wirthschaftlichen Entwicklung werden sich all' diese Verhältnisse wesentlich bessern, und deshalb will das, was wir gesagt haben, weder Geringschätzung, noch ein Vorwurf sein, wir mussten aber ein treues Bild der bestehenden Verhältnisse geben. Denn wir können uns schliesslich den Konservatismus, das Festhalten an das altgewohnte System erklären. Wir finden ja dieselbe konservative Anhänglichkeit in unseren Bürgern auch an unsere staatliche und Verwaltungsorganisation und auch bei vielen gesellschaftlichen Gebräuchen, und diese Anhänglichkeit verleugnet sich auch auf wirthschaftlichem und geschäftlichem Gebiete nicht. Wir müssen von Schritt zu Schritt den Weg bahnen und ein Licht anzünden, wo es dunkel ist.

Jedenfalls ist auch die allgemeine Bildung ein beträchtlicher Faktor unserer Zurückgebliebenheit. So lange ein grosser Theil unserer Kaufleute nicht einmal eine Ahnung davon hat, was der Cheque ist und welche Vortheile mit dem Girogeschäft erreicht werden können, ist es schwer, den Kampf mit den auftauchenden Hindernissen aufzunehmen. Wir müssen wohl anerkennen, dass sich in der jüngsten Zeit die Verhältnisse auch in dieser

Hinsicht gebessert haben und dass sie sich mit jeder Generation bessern, wir sind aber noch immer weit davon entfernt, dass eine mit so grossen Vortheilen verbundene Institution. welche mit der parallellen Entwicklung von Handel und Gewerbe unser wirthschaftliches Leben auf eine so hohe Stufe erheben würde, als gewöhnlich, natürlich, selbstverständlich erscheine. Die Vortheile der Sparkasse, die Entwicklung der Kommunikationsmittel u. s. w. muss man heute nicht mehr erörtern, diese ist ins allgemeine Bewusstsein übergegangen, und doch dürfen wir nicht vergessen, dass auch diese Institutionen seinerzeit mit ebenso grossen Hindernissen zu kämpfen hatten, wie jetzt der Giroverkehr.

Das Gesagte zusammenfassend, sehen wir, dass unsere Gesellschaft noch nicht auf jener Höhe finanzieller Bildung steht auf welcher die Giroverkehr den Charakter der Allgemeinheit annehmen würde. Die höchsten Kreise der Kaufmannswelt haben sich die leitenden Prinzipien desselben zu eigen gemacht, sie benützen sie, haben sich von den Vortheilen überzeugt, welche ihre Durchführung im praktischen Leben mit sich bringt und nehmen nur durch Unterstützung und Ausbreitung der Institution an dem schweren Werke des Bahnbrechens theil. Auch durch Aufklärung und durch Verbreitung der Kenntnisse fördern wir das Ziel. Man muss die durch den Giroverkehr erreichbaren Vortheile handgreiflich darstellen, man muss Resultate aufweisen, dann beseitigt man am meisten die Gleichgiltigkeit, das Misstrauen und die Vorurtheile. Nur ein Körnchen von dem, den Welthandel leitenden Genie Englands für unser Volk! Die Praxis ist da, gehen wir hievon aus, schöpfen wir aus den Beispielen neuen Eifer, um so auf dem, zu viel grösseren Resultaten führenden Weg fortzuschreiten.

Wir müssten das wirkliche Bild unseres Handelslebens schildern, um nachzuweisen, in welchen Rahmen sich das Girogeschäft einfügen müsste und unter welchen Umständen es seine Ausbreitung beginnen musste, und um die Erklärung jenes bedauernswerthen Umstandes zu suchen, dass wir, das Kulturvolk des Orients, noch auf so primitiver Stufe stehen. Weshalb verschliessen wir, die wir im Stande waren, zu verstehen, was der Wechsel ist, die wir die ganze Complizirtheit des Wechsels begriffen haben, uns in so hohem Maasse dem Cheque, welcher in seiner Einfachheit ein so mächtiges Zahlungsmittel bildet, dass er im gebildeten Westen sogar im Stande ist, den Banknotenverkehr einzuschränken, — weshalb stehen wir dem Girogeschäft so fremd gegen-

über und weshalb hebt sich der Verkehr des Budapester Saldirungsvereins nicht im grösserem Maasse?

Ausser dem, was ich diesbezüglich im Laufe meiner Arbeit bereits erwähnt habe, kann man die, die Entwicklung nachtheilig beeinflussenden volkswirthschaftlichen und socialen Faktoren noch in drei Gruppen zusammenfassen:

1. müssen wir als tiefgehende, fundamentale Ursache, welche ihren lähmenden Einfluss auf allen Gebieten unseres wirthschaftlichen Lebens fühlen lässt, wiederholt unsere Papiergeldcirculation den Mangel einer Metallvaluta hervorheben;

2. fehlt bei uns jene Vorbedingung, auf welche sich im ausserordentlich raschen Fortschritt England und die Vereinigten Staaten besonders gestützt haben, nämlich der sehr wichtige Gebrauch, dass vermögende Leute dort wenig Geld bei sich halten und ihre gesammten Finanzoperationen durch ihre Bankiers, ihre Banken abwickeln lassen. Bei diesen Operationen werden 90—95 Perzent der Zahlungen im Wege der Verrechnung, mittelst Cheques, durch Giro vollzogen. Es ist leicht begreiflich, dass schon dieser Umstand allein bei der Erreichung einer höheren Entwicklungsstufe eine grosse Rolle spielte;

3. kommt, wenn wir unsere Verhältnisse mit den soeben geschilderten Verhältnissen vergleichen, bei uns auch der Konservativismus, das Misstrauen, eine unerklärliche Antipathie dazu, dass wir nicht in solchem Maassstab fortschreiten können, als dies im Interesse unseres wirthschaftlichen Lebens wünschenswerth wäre.

Wenn wir den im Jahre 1894 erreichten Giroverkehr der Öst.-ung. Bank mit dem 1894-er Verkehr der deutschen Reichsbank vergleichen, so finden wir, dass während bei uns mit 4425 Contoinhabern ein Verkehr von 7040·817 Millionen Gulden erreicht wurde, dort auf 10.794 Conto's ein Verkehr von 88.943·860 Millionen Mark (ungefähr 49.646·561 Mill. Gulden) erziehlt wurde. Das heisst, dass bei uns jeder 9039-ste Einwohner ein Contoinhaber is, welcher am Giroverkehr mit durchschnittlich 1590 fl. 91 Kreuzer theilnimmt, während an dem Giroverkehr der deutschen Reichsbank jeder 4632-te Einwohner mit durchschnittlich 4691 fl. 46 Kreuzer theilnimmt. Der Unterschied ist, wie ich glaube, genug offenbar.

* * *

Der Cheque stammt aus dem Contocorrent, beziehungsweise Depositengeschäft, nährt sich aus diesem und nährt es hinwieder auch selbst. Wir haben gesehen, dass das Girogeschäft und das Chequegeschäft in engem Zusammenhang mit einander stehen und der Verkehr, welchem sie als Mittel dienen, ist das Prototyp der Einfachheit. Dem Wechsel giebt das Gewicht des Gesetzes Kraft, der Cheque aber, der auf einer Forderung beruht, birgt die Idee der Sicherheit in sich und macht das Metallgeld, diesen Ballast des Verkehrs, entbehrlich, dessen eigentlichen Beruf, wenn Geldersatzmittel im Verkehr sind, blos darin besteht, der Cirkulation als starkes Fundament zu dienen, das ganze Cirkulationsgebäude auf seinen Schultern zu halten. Der Wechsel is ein Papier des Kredits, der Cheque ein Papier der Forderung. Und obgleich der Wechsel bisher auch die wichtigste Rolle gespielt hat und auch seine Garantien nahezu vollkommen sind, da er nicht blos im indirekten Wege durch eine Forderung gedeckt, sondern auch durch die Strenge des Gesetzes stark unterstützt wird, so steigt doch der Cheque, welcher an sich blos eine Anweisung ist und schon vermöge dieser seiner Natur auf eine Forderung hinweist, durch die Einfachheit seiner Behandlung und durch die Möglichkeit des Weitergebens fortwährend in seiner Bedeutung.

Wir halten die, besonders in Europa, die Quelle, beziehungsweise Reserve des Geldes und des Metallgeldes bildendenden Notenbanken für berufen, auf die Idealisirung des Geldverkehrs Einfluss zu üben, und um dies zu erreichen, müssen sie die ihnen zur Verfügung stehenden Mittel ausnützen. Jede Notenbank errichtet auf dem, in ihren Wirkungskreis gehörigen Gebiet Filialen, welche ihre Fühlfäden bilden, sowohl hinsichtlich der Geldvertheilung und Geldeinziehung, als auch hinsichtlich der richtigen Vertheilung und Aufrechterhaltung der Geldcirculation. Bei einer so verzweigten und weit ausgreifenden Macht aber muss man nicht blos die Geldregulirung, sondern auch die zweckmässigste Vereinfachung des Geldverkehrs als Zweck der Notenbanken bezeichnen. Hiefür aber sind die wirksamsten Mittel: das Girogeschäft, der Cheque und die Verrechnung.

Das Wesen des Girogeschäftes besteht — wie wir erörtert haben — daraus, dass die Contoinhaber ihre Forderungen und Schulden auch von verschiedenen Orten unter einander und dritten Personen gegenüber durch einfache Umschreibung ausgleichen, es ist also ein Ersatzmittel für die Baargeldzahlung und Verschickung und somit der erste Schritt zur Vereinfachung des

Geldverkehrs. Demselben Zweck dient selbstverständlich auch das Contocorrentgeschäft. Das Vermittlungswerkzeug bei diesen, wie überhaupt bei den meisten Bankgeschäften ist heute nur mehr der Cheque.

Der Cheque ist eine Anweisung, mit welcher der Aussteller die Bank anweist, seine bei dieser befindliche Forderung (oder eine gewisse Summe zu einer gewissen Zeit auf sein Guthaben) gewöhnlich auf Sicht ihm oder einem Anderen auszufolgen oder auf seine Rechnung zu schreiben. Wenn wir die zahlreichen Definitionen ins Auge fassen, mit welchen die volkswirthschaftlichen Schriftsteller und Juristen den Begriff des Cheque's bestimmen, so überzeugen wir uns einestheils davon, dass eine entsprechende Vereinbarung dieser Definitionen absolut unmöglich ist, und dass eine allgemein giltige Feststellung des Begriffes des Cheque's bis auf den heutigen Tag nicht gelungen ist. Franz Nagy sagt: »das Wesen des Cheque's besteht darin, dass die Anweisung auf Grund einer antizipativen Ermächtigung Desjenigen, an welchen die Anweisung gerichtet ist, und gewöhnlich auf eine Geldanstalt oder Bank auf Grund des bei dieser befindlichen Deposits erfolgt.«

Wir führen noch eine dritte Bestimmung des Begriffes des Cheque's an, welche im französischen Chequegesetz enthalten ist und laut welcher: »der Cheque eine Urkunde ist, welche in Form einer Anweisung dem Ausgeber dazu dient, dass er für sich oder einem Anderen das Kapital, welches bei Demjenigen, an welchen die Anweisung gerichtet ist, zu seiner Verfügung steht, ganz oder zum Theile zurückzieht.« Ohne uns in eine Diskussion dieser Begriffsbestimmungen oder in das Suchen der richtigsten Definition einzulassen, heben wir das Wesen des Cheque's in Folgendem hervor: »Der Cheque ist ein Zahlungsauftrag, dies garantirt in juristischer Hinsicht der sogenannte Chequevertrag, d. h. die zwischen dem Aussteller und dem Trassierten antizipativ zustandegekommene Vereinbarung, im Sinne welcher der Letztere den Zahlungsauftrag vollzieht, in materieller Hinsicht die Forderung, dass der Aussteller bei dem Empfänger eine solche Forderung habe, in welcher der Cheque faktisch seine Deckung findet; er wird gewöhnlich auf eine Bankanstalt oder einen Bankier ausgestellt und ist auf Sicht zu zahlen.« Was die beiden letzten Eigenschaften betrifft, so ist zu bemerken, dass diese nicht als Normative aufgestellt werden können, da in dieser Hinsicht die Legislativen der verschiedenen Staaten verschiedene Verfügungen treffen und getroffen haben. Das englische Gesetz z. B.

betrachtet den Cheque als einen auf einen Bankier gerichteten, auf Sicht lautenden Wechsel (welcher, abgesehen von einigen Bestimmungen, ganz dem englischen Wechselrecht unterworfen ist), bei welchem der Trassierte ausschliesslich nur ein Bankier (banker) sein kann, daher auch der Name: »bank cheks« oder »banker checks«. In demselben Geiste verfügt auch das amerikanische Chequegesetz, im Sinne des französischen Gesetzes dagegen kann Jedermann Trassierter sein; dieses Gesetz beschränkt also die passive Chequefähigkeit nicht. Laut dem, von der österreichischen Regierung am 5. Mai 1895 promulgirten Gesetz sind chequefähig: die k. k. Postsparkasse, die öffentlichen Banken und andere, zur Verwaltung fremder Gelder berechtigten Anstalten, wie auch alle jene Personen, welche sich mit Bank- oder Geldwechselgeschäften gewerbemässig befassen, wenn sie sich in das von der Handels- und Gewerbekammer zu führende öffentliche Register eintragen lassen. In Ungarn hat sich die Legislative mit dem Cheque allerdings noch nicht befasst, aber die im Stempelgesetz enthaltenen Bestimmungen, laut welchen den begünstigten 2 Kreuzer-Stempelgebühren nur solche Cheques unterliegen, welche auf Anstalten lauten, die sich mit der Annahme fremder Gelder berufsmässig befassen (Bankiers u. s. w.) und nur dann, wenn sie auf den, von der Bank ausgegebenen Blanketten ausgestellt werden, beruhen gleichfalls auf dem Prinzip, welches auch dem allgemeinen wirthschaftlichen Interesse entspricht, dass nämlich die passive Chequefähigkeit auf solche Kreise beschränkt werde, welche in Folge ihres Berufs und ihrer Einrichtung einerseits eine möglichst grosse Zahl chequefähiger Subjekte an sich ziehen und andererseits jenem Vertrauen besser entsprechen können, welches ein entwickelter Chequeverkehr voraussetzt. Was die erwähnten Stempelgebühren betrifft, so werden diese, als eine Art Verkehrssteuer, vom Staat zu rein finanziellen Zwecken eingehoben und von diesem Standpunkt halten wir sie unter entwickelten Verhältnissen, bei einem grossen Verkehr für motivirt, ja sie hält nöthigenfalls auch die doppelte Steuer ohne jede nachtheilige Beeinflussung aus, bei einer primitiven finanziellen und kaufmännischen Organisation muss aber auch diese geringe Belastung lähmend wirken. Dem Wechsel gegenüber müssen wir also die Gebührenfreiheit des Cheques als einen Vortheil hervorheben, was wesentlich dazu beiträgt, dass der Cheque als Zahlungsmittel die wichtige Rolle des Geldersatzes in immer grösserem Masse an sich zieht.

Vom Standpunkt der Zeit entspricht der Natur des Cheque's

am meisten der auf Sicht lautende Cheque. Thatsächlich werden von den meisten Staaten nur solche anerkannt, so wie auch meistens der Termin festgestellt ist, innerhalb dessen der Cheque geltend zu machen ist. Abgesehen von der wissenschaftlichen Classifizirung, welche unzählbare Arten des Cheque's unterscheidet, erwähnen wir blos die wichtigsten:

1. den Cheque, mit welchem Baargeld behoben wird;

2. den Cheque, mit dessen Hilfe nur Umschreibungen vorgenommen werden, während die Summe in Baarem nicht ausgezahlt wird;

3. im Allgemeinen mit dem ersten identisch ist der, besonders in England übliche sogenannte »crossed check«, der gekreuzte Cheque, welcher nicht nur gegen den Verlust oder die Fälschung sichert, indem er nur Demjenigen auszuzahlen ist, auf den er ausgestellt wurde, sondern der speziell in London noch die Bedeutung hat, dass der Cheque dem Clearinghouse ausgezahlt werden soll, wodurch das Präsentiren in der Kasse der trassirten Bank verhindert wird.

Wir können die volkswirthschaftliche Bedeutung des Cheques nicht ausführlicher erörtern, sondern führen nur an, was Dr. Halász über diesen Gegenstand geschrieben hat, dass nämlich: »das Chequesystem, wenn es verallgemeinert wird, das Prinzip der Arbeitstheilung in der nationalen Wirthschaft zur Geltung bringt, die Kapitalien können bei Denjenigen, die sich mit der produktiven Placirung derselben gewerbemässig befassen, centralisirt werden, die Geschäftsgewohnheiten können in eine solidere Richtung geleitet und die Verkehrsmittel in einer richtigeren, wirthschaftlicheren Weise benützt werden.« Es ist nach all dem selbstverständlich, wenn sich auf allen Seiten der Wunsch äussert, dass der Cheque, — insbesondere wenn nach Aufnahme der Baarzahlungen der Verkehr sich lebhafter gestalten wird — in einem Gesetz geregelt werde.

* * *

Was das eigentliche Ideal der Abwickelung des Geldverkehrs bildet, geht im Saldirungsverein (Clearing House, Chambre de compensation, Stanze di compensazione) vor sich. Die wohlthätige Wirkung der Institution, die sich in der ausserordentlichen Ersparniss der im Gelde erscheinenden Cirkulationsmittel offenbart, werden von den durch Hildebrand noch über 1864 mitgetheilten Daten anschaulich illustrirt. Die sechs vornehmsten

Londoner Banken hielten demnach nur einen ganz kleinen Bruchtheil der Einlagen in ihren Kassen. Und zwar:

London und Westminster	7·44%
London Joint Stock Bank	4·84%
Union Bank of London	13·47%
London and County Bank	20·10%
City Bank	14·20%
Alliance Bank	7·89%

Bezüglich Paris kann, laut den im »Journal des Economistes« von Courcelle-Seneuil publizirten Daten, — die durch das Clearinghouse in Auslagen, Zinsen und Zeit ersparte Summe auf 16 Millionen Francs geschätzt werden.[1]

Die Saldirungs-Anstalten sind solche Orte, wo die Anstalten und Firmen mit grossem Verkehr durch ihre Bevollmächtigten — indem sie ihre Forderungen und Schulden gegenseitig compensiren — am Papier solche Geschäfte durchführen, zu deren thatsächlichen Abwickelung im Baargeld mehrere Tausend Kilogramm Gold und Silber nöthig wären. Das Verfahren im berühmten Londoner Clearing House ist das Folgende[2]:

Im Post Office Court der Lombard Street haben in einem riesigen Saale die theilnehmenden Banken besondere Tische. Der damit betraute Beamte sitzt dort von 9 Uhr Früh vor seinem offenen »in book« (der »runner«, gewöhnlich ein junger Beamter, bildet zwischen ihm und der vertretenen Anstalt die Verbindung). Zu Hause, nehmen wir an, in der Alliance Bank, trägt der »out clearer«, nachdem er die mit der Tagespost eingelangten Cheques und Assignationen erhalten hat, die eine andere im Clearing theilnehmende Anstalt belasten, dieselben in das »out book« der Forderung ein und giebt sie dem »runner«, der sie im »Clearing House« unter den betreffenden Anstalten vertheilt. Das »in book« enthält folglich die Schulden, das »out book« die Forderungen. Sowohl das »out«, als das »in book« sind rubricirt, und den Kopf jeder Rubrik bildet die abgekürzte Firma der am Clearing theilnehmenden Banken. Die Banken, welche die sie betreffenden Schulden übernommen und dieselben behufs Controlle zu Lasten der eigenen Anstalt geschrieben haben, senden dieselben mit den zur Verfügung stehenden »runner« nach Hause. Zu Hause wer-

[1] Dr. Alexander Halász: »Közgazdasági ismeretek tára« unter dem Titel »Clearing House«.

[2] Über den »Budapester Saldirungsverein« s. ebendort.

den sie verrechnet und entweder saldirt oder infolge Mangels an Deckung der übergebenden Bank zurückgesandt, welche dieselben trotzdem anerkennt. Das Früh-Clearing wird zu Mittag geschlossen, die einzelnen Rubriken werden addirt, und deren Richtigkeit untereinander verifizirt. Nachmittags um Halb 3 Uhr beginnt das zweite Clearing. Während der »in clearer« die entsprechenden Rubriken addirt, besorgen die »out clearer« dasselbe zu Hause in ihren Büchern, das »out book« gelangt jetzt addirt in das Clearing House und der »in clearer« macht die Bilanz aus den übereinstimmenden Rubriken der zwei Bücher und schreibt die Saldi, je nachdem, ob sie Schulden- oder Forderungs-Saldi sind, im Verrechnungsverzeichnisse in die entsprechende Rubrik der betreffenden Bank. Diese Saldi vergleicht er darauf mit jedem einzelnen Mitglied des Clearing House und giebt aus der Summe der Saldi das Schluss-Saldo, das die endgiltige Schuld oder Forderung einer Anstalt ausweist. Über diese Saldi stellt er einen Cheque aus, (welcher, wenn er eine Schuld bildet, mit rother, wenn eine Forderung hingegen, mit schwarzer Farbe gedruckt ist), welcher die englische Bank anweist, zu Gute oder zu Lasten des Clearing House die betreffende, z. B. im gegenwärtigen Falle die Alliance-Bank zu belasten oder an zu erkennen. Mit diesem Cheque und dem Verrechnungsbogen begiebt sich dann der »in clearer« zum Inspector des »Clearing-House«, der den Cheque vidirt und auf Grund des Bogens den allgemeinen Saldirungsbogen zusammenstellt.

Sozusagen eine Filiale des »Clearing House« ist das »Country Clearing House«, in dem die Forderungen solcher Bankanstalten ausgeglichen werden, die nicht Mitglieder des »Clearing House« sind und eventuell nicht in London residiren, doch werden diese Forderungen erst am zweiten Tage verrechnet, respective wird mit Rücksicht auf den Ortsunterschied für die Anerkennung der eingelieferten Papiere ein Zeitraum von drei Tagen bewilligt. Die Compensation geschieht auf dem Saldirungsbogen der mit ihnen in Verbindung stehenden Londoner Bankhäuser, die Mitglieder des »Clearing House« sind; auf diesen Bogen trägt die letzte Rubrik die Aufschrift »Country«. Durch Vermittlung dieses Bogens nehmen an der Compensation mehr als 2000 Anstalten theil, die infolge ihres kleineren Verkehrs im eigentlichen Clearing überhaupt keine Rolle spielen könnten.

Der »Budapester Saldirungsverein«, der die erste und einzige solche Institution unseres Vaterlandes ist, gleicht auf der Giro-Rechnung der Öster.-ung. Bank die Differenz-Saldi mit Giro-

Cheques aus, und die 12 Anstalten, welche Mitglieder des Vereins sind, kommen täglich zweimal in den Vormittagsstunden zusammen um die Compensation auf eine Art durchzuführen, die der Londoner in Vielem gleicht, aber viel einfacher ist.

Die Resultate des Ciklus der ersten zehn Jahre theilen wir in folgendem Ausweise mit:

Jahr	Präsentirungen		Durchschnittliche Ausgleichung		Unter den Präsentirungen gab es Cheques	
	Stück	Summe fl.	durch Compensation	durch Giro-Rechnung	Stück	Summe fl.
1888		48,260.793·72⁵	10·769	89·231		
1889		91,157.058·65	11·806	88·194		
1890		99,487.893·32	9·947	90·053		
1891		107,217.998·47⁵	8·939	91·061		
1892		110,183.420·84	8·266	91·734		
1893		156,807.765·70	19·589	80·411		
1894		170,538.180·08	16·437	83·563		
1895		173,739·697·86	13·422	86·578		
1896		161,282.193·50	17·275	82·725		
1897		255,022.410·85⁵	23·882	76·118		
1898	73.250	284,852.666·01	21·836	78·164	2.749	65,496.437·16

Für uns ist nicht so sehr das beständige erfreuliche Wachsthum der eingezahlten Summen von Wichtigkeit, als vielmehr die Durchschnittspercente der Ausgleichungen, welche durch Compensation oder durch Giro geschahen. Wir können mit Befriedigung einen gewissen Fortschritt konstatiren, obschon wir von dem Ziele unserer Hoffnungen, dass nämlich 80—85 Perzent der Ausgleichungen durch Compensation vor sich gehe, noch weit entfernt sind. In der zweiten Hälfte des Jahres 1888 (Juli—December) wurden — wie wir sehen — 10·769% der Einzahlungen durch Compensation ausgeglichen, durch Giro 89·231%. Im Jahre 1898 verdoppelte sich das Verhältniss: der durch Compensation erzielten Ausgleichungen, indem 21·836% durch Compensation, 78·164% durch Giro ausgeglichen wurden. Es kann uns auch hier die plötzliche Steigerung des Compensationsverhältnisses vom Jahre 1892 bis 1893, von 8% auf 19% auffallen. Diese grosse Entwickelung kann man ausschliesslich dem von der Öst.-ung. Bank ausgesprochenen Girozwang verdanken, worin wir wieder einen Beweis dafür sehen, — und wir betonen dies, — welch, starke Ingerenz auf die Regulirung des Geldverkehrs und auf die Leitung desselben in eine ideale Richtung die Notenbanken aus-

üben können. Im Interesse einer richtigen Übersicht des Wachsthums unseres Chequeverkehrs begrüssen wir die neueren Verfügungen des »Saldirungsvereins« (vom 1. März 1898) mit Freuden. Im Sinne dieser Verfügungen wurde nämlich eine von den präsentirten Stücken abgesonderte Buchung der Cheques angeordnet. Im Jahre 1898 gab es von 73.250 Stücken 2.749 Cheques — 3·75% — folglich ein gar nicht befriedigendes Verhältniss.

Wenn wir das Gesagte zusammenfassen, so müssen wir auch hier das Cheque- und Clearinggeschäft der Postsparcasse hervorheben, weil diese Institution eine unschätzbare, wirksame Stütze in jenen Bestrebungen ist, welche die Vereinfachung des Geldverkehrs erreichen wollen, indem sie mit ihrem ausgedehnten Netze jeden Theil des Landes umfasst, die Institution des Cheques und Clearing auch in den entferntesten Gebieten bekannt macht und verbreitet.

Wir haben die Natur und Prinzipien des Cheque und Clearing, ihren direkten Einfluss auf die Idealisirung des Geldverkehrs erklärt, betrachten wir nun jene Faktoren, die auf die Gestaltung derselben wirken. Wir haben bereits einmal betont, dass die allgemeine commercielle Bildung die Basis für die Erkennung jener Principien bildet, welche im Westen in den Reihen der Kaufleute und Industriellen dominiren; es ist das Prinzip »Zeit ist Geld«, welches sie davor bewahrt, ihre Geschäfte mit überflüssiger Kraft- und Zeitverschwendung abzuwickeln, und welches sie lehrt, die eventuell hiezu verwendete Zeit lieber für ihre geschäftliche Thätigkeit zu verwenden. Denn ist es nicht einfacher, mit Überschreibung, mit einem einfachen Cheque eine grosse Zahlung abzuwickeln, als dasselbe in Geld zu thun, in welchem Falle die Anschaffung und Zahlung des Geldes viel Zeit und Mühe in Anspruch nimmt? Doch auch die Kraftersparniss der individuellen Thätigkeit, die der Betreffende an einem anderen Orte fruktifiziren kann, muss ein wirksamer Förderer der Verbreitung des Girogeschäftes sein. All dies fördert jedoch das Girogeschäft nur durch die Thätigkeit der Einzelnen. Es giebt noch viele andere wichtige Faktoren, die zu der so sehr erwünschten Entwicklung unseres Verkehres bedeutend beitragen könnten. In einem Lande, welches über eine geordnete Valuta, über ein grosses Kapital verfügt, wo der Handel und die Industrie blüht, sehen wir, wie wunderbar der Giro- und Clearing-Verkehr ist. Wenn wir unsere Verhältnisse in Betracht ziehen, so erwähnen wir, bis wir den oben geschilderten Zuständen auch nur entfernt nahe kommen, zwei Faktoren, denen die Möglichkeit zur Verfü-

gung steht, ihren wohlthätigen fördernden Einfluss im vollen Maasse zur Geltung zu bringen. Einer dieser Faktoren ist der Staat, der mit richtigen Gesetzen, durch unterstützende Verfügungen und mit allen ihm zur Verfügung stehenden Mitteln an der fördernden Arbeit theilnehmen sollte. Hievon ausgehend, würden wir mit Freuden sehen, wenn das Aerar bei der Öst.-ung. Bank Giro-Conto's öffnen lassen würde,[1] wie dies das österreichische Aerar bereits gethan hat, welche Thatsache, besonders wenn — wie es im neuen Privilegium geplant ist — die Bestände der Staatscassen in die Verwaltung der Bank übergehen würden, auch für den Staat nicht ohne Bedeutung wäre. Der zweite Faktor ist die Notenbank, welche zusammen mit der Postsparcasse und nach ihrem Muster, das Girogeschäft für je grössere Kreise zugänglich machen sollte, besonders in geografischer Hinsicht. Zur Erreichung dieses Zieles halte ich jedoch die Zuziehung der Banknebenorte in dem Giroverkehr nicht für so vortheilhaft, wie dies im ersten Momente den Anschein hat. Den Dienst, den die Bank hiemit der Geschäftswelt erweisen würde, besorgt schon in vollem Maasse die Postsparcasse, auch leitet die mit der Leitung des Banknebenortes betraute Anstalt diesen Verkehr auf das bei den Bankfilialanstalten befindliche Giroconto. Viel vortheilhafter wäre es, wenn die Verbindung, welche zwischen den Postsparcassen und der Bank bereits besteht, noch inniger und noch unmittelbarer gestaltet würde, wodurch in der Monarchie ca. 40,000 Conto's dem bequemen, leichten Verkehre untereinander eröffnet würden. Ein bis jetzt noch nicht vollkommen ausgenützter Vortheil des Girogeschäftes ist die Domicilirung, wodurch der Ort der Leistung der Zahlungspflicht neutralisirt und so von der persönlichen Intervention befreit wird. Natürlich ist das Verständniss und die Durchführung dieser Vortheile nur unter gewissen entwickelteren Verhältnissen möglich. Diesbezüglich besteht bei uns kein Hinderniss. Der Vortheil der Geschäftsmänner liegt in der Vereinfachung des Geldverkehrs, im Zeit- und Kraftgewinn, der Vortheil der Geldanstalten ist ihr eigenes Interesse, denn auch hier würde jener Vortheil des Girogeschäftes in den Vordergrund gelangen, dass die Bank mit ihren Parteien, und zwar mit sehr vielen Geschäftsparteien, in eine innigere Verbindung tritt und auch zur Abwicklung solcher Geschäfte Gelegenheit bekömmt, die ihr sonst entfallen würden, und mit denen sich der grosse Vortheil nur steigert, dass sie

[1] Was mittlerweile bereits geschehen ist.

durch ihre Operationen über die geschäftliche Thätigkeit ihrer Partei eine Übersicht gewinnt und sich somit auch über die Vertrauenswürdigkeit derselben ein besseres Urtheil bilden kann. Durch die Durchführung der obligaten Domicilirung würde der Contocorrent-Geschäftszweig vor Allem den Geschäftsverkehr der Anstalten bedeutend steigern, den Verkehr mit den Geschäftsparteien inniger gestalten und würde so natürlich einen solchen Einblick in die wirthschaftliche Thätigkeit der Einzelnen ermöglichen, welcher in solchem Masse bis jetzt nicht möglich war und welcher bedeutend dazu beitragen würde, dass jede einzelne Anstalt über die Thätigkeit ihrer Geschäftsparteien einen Überblick erhalten würde, was sowohl im Interesse des Verkehrs selbst, als auch im Interesse der Solidität und Sicherheit desselben gelegen wäre. Doch was auch der scheinbare Gewinn bei diesem Geschäftszweige ist, so sichert doch der grosse Verkehr einen bedeutenden Nutzen, die Intensivität der Berührung führt auch auf andere Geschäfte und wird auch auf indirektem Wege produktiv. Die zwischen den einzelnen Anstalten bestehende Verrechnung regelt das Verhältniss untereinander, die Austauschung der Domicilirung, der Schulden und Forderungen aber wird schon insofern produktiv, als hiedurch — wie wir dies bereits erwähnten — das zahlreiche Personal auf ein Minimum reduziert wird und auch die Ersparung der für die Erledigung der einzelnen Geschäfte gewidmeten Zeit, Kraft- und Geldauslagen einen nicht zu verwerfenden Nutzen resultirt. Dadurch, dass die Geldanstalten mit der Abrechnung — diesen sozusagen wichtigsten und ausschlaggebenden Zweige ihres Geschäftskreises — das Contocorrent in Verbindung bringen würden, könnten sie viel beitragen, um dieses letztere Geschäft zu fördern. Ein Beispiel hiefür ist jene Verfügung der Öst.-ung. Bank, die den Girozwang aufstellt. Diese Verfügung erhält ihre Sanktion vom öffentlichen Interesse und kann nie beanständet werden.

Wenn nun die Contocorrent-Inhaber ihre fälligen Schulden im Wege der Domicilirung in ihren Rechnungen durchführen lassen, so handeln sie jedenfalls sowohl in ihrem eigenen Interesse, als auch im Interesse der von ihnen betrauten Anstalten, weil sie von der Pflicht entbunden sind, mit baarem Gelde zu zahlen. Denn angenommen, dass sie die Aussteller und letzten Giranten der eskomptirten Wechsel sind, so weisen die Acceptanten, indem sie auf dem Wege des Giroverkehrs entweder die Postsparkasse oder die Notenbank in Anspruch nehmen, ihre Schulden zu Gunsten der Rechnung der Gläubiger an, wenn sie aber als Accep-

tanten auf dem Wechsel in Betracht kommen, so werden sie, indem sie dies zu Lasten ihrer Rechnung schreiben lassen, durch ihre eventuellen Forderungen compensirt. Die Geldanstalt ist hinwieder von jener zeit- und kraftraubenden Dienstleistung befreit, dass sie, im Falle keine Domicilirung vorliegt, den Wechsel auf der Wohnung des trassirten Acceptanten behufs Zahlung vorweisen und dort von der betreffenden Partei baares Geld einzukassieren hat. Doch ist dies nicht blos Zeit- und Kraftverlust, sondern es ist auch finanziell ein wichtiger Faktor, denn der Einkassierungsdienst ist mit grossen persönlichen und sachlichen Auslagen verbunden (dabei besteht noch immer die Gefahr des Betruges, Verlustes, Diebstahls etc.), was gelegentlich der Eskomptirung nicht Alles in Betracht genommen werden kann und auch nicht berücksicht wird und es bleibt somit als ein ohne Gegenwerth geleisteter Dienst inproduktiv. Nebst der Inproduktivität des Incasso-Geschäftes bietet es nicht einmal den Vortheil, dass es zugleich Informationsdienste versieht, denn weder besitzen Diejenigen, die gewöhnlich mit dem Incasso betraut sind, die zur Beurtheilung der Umstände und Verhältnisse erforderliche kommercielle Bildung, noch auch kann man aus dem bei der Zahlung bewiesenen Benehmen der einzelnen Parteien auf ihre Kreditverhältnisse einen sicheren Schluss ziehen.

Eine Ausnahme bilden solche Werthe, welche direkt behufs Incasso übernommen werden, bei denen Incasso-Taxen aufgerechnet werden und welche somit einen produktiven Geschäftszweig bilden. Daher kommt es, dass z. B. auch in Budapest die grösseren Anstalten ihre Wechsel vor Ablauf derselben regelmässig entweder bei der Öst.-ung. Bank reescomptiren, um der drückenden Pflicht des Incassos loszuwerden, oder dieselben mit einer gewissen Taxe dem auch zu diesem Zwecke begründeten Giro- und Kassen-Verein übergeben. Wir ersehen hieraus, wie wichtig und unserer Meinung nach, nothwendig es ist, dass wir, um die Vereinfachung des Geldverkehrs zu erreichen (zur Förderung der mit dem Girogeschäft verbundenen Saldirungsinstitution), die Verallgemeinigung der Domicilirungen durchführen. Diese erste Stufe können wir aber nur so erreichen, wenn wir bei der eventuell langen Verkettung von Escompte und Reescompte jenes Prinzip betonen, dass:

jene Anstalt oder jener Abrechner, der als erstes Glied der Kette in Betracht kommt, würde, indem er im Interesse seiner Geschäftsparteien oder im eigenem Interesse sich selbst oder seine bevollmächtigte Bank zum Domicilirten macht, zu einem nöthigen Bestandtheil der Saldierungsmachinerie werden.

In welcher Richtung sich nun auch der geographische Weg jener Verpflichtung bewegt, die Verrechnung der Anstalten untereinander leitet ihn wieder zu seinem Ursprunge zurück und hebt den Verkehr durch Giro, ohne Baargeld, während bei primitivem Verfahren hieraus ein grosser Zeit- und Geldverlust entstanden wäre. Betrachten wir nur einige Beispiele. Die Bezirkskreditbank in Monor escomptirt einen Wechsel Johann Erős's, auf welchem Paul Dénes der Acceptant ist. Die Bezirkskreditbank bezeichnet sich selbst als Domicilant, natürlich mit Wissen des Paul Dénes. Sie lässt den Wechsel bei einer Budapester Anstalt reescomptiren, bei welcher sie ein Contocorrent besitzt und begleicht am Tage des Ablaufes ihre Schuld mit einem Cheque oder durch eine Forderung, dann löst sie ihren Wechsel wieder ein, ohne sich mit der Geldsendung Kosten und Mühe verursacht zu haben. Er wieder befolgt eventuell denselben Weg mit einer schuldenden Geschäftspartei. Dies ist der einfachste Fall. Gehen wir weiter: Wenn diese Bezirkskreditbank ihren Wechsel auf den Contocorrent der mit ihr in Budapest in Verbindung stehenden und im Contocorrent-Verrechnung befindlichen Anstalt domicilirt, und wenn dann die Budapester Anstalt den Wechsel in Wien bei der Union-bank escomptiren lässt, und diese wieder die Hauptgeldquelle der Monarchie, die Notenbank in Anspruch nimmt und bei dieser den Wechsel escomptiren lässt, so sehen wir das Folgende:

Der Domicilort ist Budapest, die Budapester Anstalt auf dem Contocorrent der Bezirkskreditbank. Die Notenbank sendet den escomptirten Wechsel von Wien nach Budapest. Hier wird er am Ablauftage im Saldierungsverein der Budapester Anstalt als Schuld übergeben und diese erhält wieder Deckung von der Bezirkskreditbank und sendet denselben auf seinen Ursprungsort zurück. Noch einfacher ist selbstverständlich das Verfahren, wenn die untereinander verrechnenden Parteien auf einem Platze wohnen.

Dies wäre also ein weiterer Schritt zur Vereinfachung des Geldverkehrs. Die Durchführung dieser Verfügung würde in erster Reihe den Saldirungsverkehr bedeutend heben und würde natürlich auch auf die Hebung unseres Chequeverkehres heilsam einwirken, so könnten wir in kurzer Zeit ein anderes Bild über den Verkehr des Girogeschäftes gewinnen und auch wir wären dem Wege nahe, der uns zu der hohen finanziellen Einfachheit des Westens führen würde, was zur Folge hätte, dass die Hebung unserer finanziellen Kräfte fühlbar wäre, u. zw. nicht nur in Ungarn auf jedem Gebiete des Lebens, sondern auch im Aus-

lande. Da die Valutaregulierung bevorsteht, müssen wir auch darauf achten, dass wir durch die kräftige Förderung solcher Zahlungsmodalitäten, die mit grossen Baargelderspärungen verbunden sind, eigentlich auch das Terrain für die Valutaregulierung vorbereiten und die Hindernisse aus ihrem Wege entfernen, indem wir die Baarzahlungen mit möglichst geringer Inanspruchnahme derselben aufnehmen. Hiemit würden wir wirklich eine nationale Aufgabe erfüllen!

Möge es die Notenbank als Prinzip aufstellen — so wie sie den Girozwang ausgesprochen hat — dass sie regelmässig nur solche Wechsel zur Escomptirung annimmt, die domicilirt sind, möge also sie den ersten Stein in den reinen Wasserspiegel werfen, die immer grössere Kreise ziehenden und sich weiter verbreitenden Wellenringe würden von der immer patriotischen financiellen Welt unseres Vaterlandes gewiss von begeistertem Pflichtgefühl durchdrungen aufgenommen werden.

